ФИФI ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ IЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩIКIУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КъБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКI

№214 (23.122) • 2015 гъэм щэкIуэгъуэм (ноябрым) и 6, мэрем • Тхьэмахуэм тхуэ къыдокI • И уасэр зы тумэнщ • adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и ЩIыхь тхылъыр тыным и IуэхукIэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэм и Указ

Къулыкъур дагъуэншэу зэрырихьэкIым икIи зыпэрыт лэжьыгъэм ехъулIэныгъэхэр зэрыщиIэм папщIэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и ЩIыхь тхылъыр етын **Абыкъу Анзор Нурхьэб и къуэм** - Суд приставхэм я район зэхуаку къудамэм гъэзэщIэн хуей Iуэху хэхахэмкIэ и суд пристав нэхъыжьым.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэ КIУЭКIУЭ Юрий

Налшык къалэ
2015 гъэм щэкIуэгъуэм и 3-м
№163-УГ

КIуэкIуэ Юрий «Урысей-1» (КъБР) каналым занщIэу эфирым кIуэуэ къыщыщыпсалъэм Къэбэрдей-Балъкъэрым исхэр зыщIэупщIахэм я жэуапхэр иритащ

Телепрограммэр щагъэхьэзырым, апхуэдэу ар щекIуэкIым Iэтащхьэм цIыху 700-м щIигъум зыкъыхуагъэзащ

Къару псори зэщIэдгъэуIуэри, КъБР-м щыIэ социально-экономикэ щытыкIэр зэпIэзэрыт тщIыжын тхуэзэфIэкIащ

2014 гъэм къриубыдэу валовэ щIыналъэ продуктыр процент 106,3-м нэсу хэхъуащ. Дызэрыт илъэсым къриклуахэр: промышленностым и продукцэр проценти 108,3-рэ мэхъу икIи нэгъабэ елъытауэ сом мелард 26,5-рэ и уасэкIэ нэхъыбэщ. Ухуэныгъэм и зэфIэкIыри проценти 114,6-м нагъэсыфащ. ПсэупIэхэр зэрахуэм и гугъу тщIымэ, мазибгъум къриубыдэу метр зэбгъузэнатIэ мин 240-м нэблагъэ хьэзыр хъуащ икIи ари нэгъабэ и апхуэдэ лъэхъэнэм елъытауэ проценти 118,6-рэ мэхъу. Налогыу, бюджетым и IэнатIэ псоми фIэкIыпIэ имыIэу халъхьэн хуей ахъшэу къыхахыр процент 14,4-кIэ нэхъыбэ хъуащ. Ар Iуэху цIыкIу-фэкIукъым. Налогхэмкiэ, налогхэм хэмыхьэ ахъшэмкIэ зыхуагъэувыа къалэнхэм хиубыдэу сом мелард 7,6-рэ хуэдиз къыхахащ икIи ари нэгъабэ и япэ мазибым елъытауэ процент 15,4-кIэ нэхъыбэщ.

Республикэм и къэрал ухуэкIэм зэхъуэкIыныгъэ нэрылъагъуэ игъуэтащ. Ди Парламентыр, ипэжыпIэкIэ жыпIэмэ, процент 65-рэ хуэдизкIэ зэрахъуэкIащ, абы зи ныбжькIэ нэхъ щIалэхэр къыхыхьащ, цIыхубзхэр нэхъыбэ хъуащ. Абы къыдэкIуэу парламент лэжьыгъэм и зэтеухуэкIэр къызэтрагъэзэн яхуэзэфIэкIащ икIи абы и фыщIэкIэ къызэтеувыIэ щымыIэу законхэр къэщтэным адэкIэ пащащ. ЖысIэну сыхуейщ нобэ ди Парламентыр арэзы утехьэн хуэдэу зэрылажьэр. Правительствэм, муниципальнэ щIыналъэхэм я гугъу тщIымэ, фызэрыщыгъуазэщи, абыхэми зыхуэфащэ зэхъуэкIыныгъэхэр хэтлъхьащ. Дауи, а псори зытеухуар Iэмал имыIэу цIыхухэр хуэмыхьэныртэкъым, къулыкъущIэхэр зэхъуэкIыныртэкъым. Псори зытеухуар властым и дэтхэнэ къудамэми и зэфIэкIым Iэмал зэриIэкIэ хэгъэхъуэнырти, ар къыдэхъулIауэ си гугъэщ, ищхьэкIэ къыщызгъэлъэгъуа Iуэхухэр зэман кIэщIым къриубыдэу щызэфIэдгъэкIакIэ.

Налшык къалэм хиубыдэ щIыуэ гектар 700-м щIигъу къэрал мылъкум хагъэхьэжащ

(ЦIыхухэм щIы Iыхьэхэр яхуэхэныным теухуа) Iуэхухэр зэфIэбгъэкIын папщIэ убгъэдэлъыр зыщыбгъэгъуэзэн хуейщ. Хуабжьу гукъеуэщ абы и лъэныкъуэкIэ ныкъусаныгъэхэр зэрыщыIэр. Нэхъ пыхьэнIауэ жыпIэмэ, гурыIуэгъуэ куэд къыкъуэкIащ икIи ахэр нобэ зэхэкIакъым. ИпэжыпIэкIэ къапщтэмэ, мыр зэлэпIапхъэ лэжьыгъэ гугъущ, сыту жыпIэмэ, документхэр щамыгъэтыхэ, ахэр и пIалъэм ихуэхэкъым, ухуей-ухуэмейми, а псоми зэман токIуэдэ. А лэжьыгъэм хиубыдэу дэ мазитI-щы хуэдиз япэкIэ пыухыкIауэ зы Iуэхум унафэ тетщIыхьащ икIи абы ипкъ иткIэ Налшык къалэм и муниципалитетым къэрал мылъкум хигъэхьэжащ щIы гектар 700-м щIигъу. Ар къалащхьэм, Налшык имызакъуэу, зэрыщыту республикэм и дежкIи хуабжьу тщIышхуэщ. Хуабжьу цIыхур щыIыв ди республикэм, зэрыщытыр къэралми, ди щIыналъэми я дежкIэ дэтхэнэ щы кIапэри икъукIэ лъапIэщ. А псори къэтлъытэу, дэ апхуэдэ мылъкур фейдэ пылъу икIи зэгъэзэхуауэ къэдгъэсэбэпын хуейщ. Хэхауэ къэзгъэлъэгъуну сыхуейщ щIыр законодательствэм и мардэхэм ткIийуэ тету къызэрыIахыжар. Нэхъыжьхэм ящIэж «Налшык» совхоз зэгуэр зэрыщыIар - аращ а щIыр зыбгъэдэлъар. Зи гугъу сщIыр Вольнэ Аул и Iэшэлъашэмрэ абы ипщэ лъэныкъуэмрэ хуэзэ хьэсэхэрщ. IэщIагъэлIхэм щIыр зэрагуэш лIэужьыгъуэхэр къапщтэмэ, ахэр нэхъыфI дыдэхэм ящыщи, зэфIэдгъэкIхам и мыхьэнэр тIуащIэ къэщI. Иджыпсту дэ къэтщта унафэм ипкъ иткIэ Налшык и мэрием Iуэху пыухыкIахэр зэфIегъэкI, апхуэдэу лэжьакIуэ гуп щхьэхуэ къызэдгъэпэщауэ а щIыпIэм ухуэныгъэхэр зэманкIэ зэщхьэщыхауэ зэрыщрагъэкIуэкIынум теухуа проектыр догъэхьэзыр. ИпэжыпIэкIэ ар хьэблэ щхьэхуэу щытынущ. ГурыIуэгъуэщ абы егугъуу зыхуэгъэхьэзырын зэрыхуейр. Мыбдеж псори зэзыгъэуIу генеральнэ план щыIэпхъэщ, зыхуеину инфраструктурэр къыщыгъэлъэгъуауэ. Дэ ди мурадщ цIыхухэм, псом япэу - льготэхэр зиIэхэм, уней лъапсэхэр щызэтраухуэн папщIэ дэтхэнэри соткэу 8 хъууэ щIы Iыхьэ щиблым нэблагъэ яхуэдгуэшыну. Официальнэ бжыгъэхэм къыщыгъэлъэгъуахэм фIэкI къэдмыщтэми, нобэм ирихьэлIэу апхуэдэ щIы Iыхьэхэр зэттын хуей унагъуэхэр миниплIрэ щитхум ноблагъэ. Апхуэдэу щыщыткIэ, ар республикэм щыпсэу цIыхуу мин 15-м нос. Ар икъукIэ лэжьыгъэшхуэщ. Льготэхэр зиIэ унагъуэхэр минищым щIегъу. ПсэупIэ иратын папщIэ льготэхэр зиIэ цIыхуу ятхахэр гуп 19-у зэщхьэщыхащ.

Япэ дыдэу зэфIэгъэкIын хуейр Iэмал зэриIэкIэ нэхъ зэIухауэ, нэфI-ней щымыIэу, захуагъэ хэлъу а щIыр зэпычынымрэ гуэшынымрэщи, абы теухуа унафэ щыIэщ. КъыкIэлъыкIуэр - а щIыналъэ дыдэм хиубыдэу къат куэду зэтет унэхэр щIыныршщ. Зи гугъу сщIыр социальнэ псэупIэрщ. ЩIыр яхурикъунущ коттедж щхьэхуэхэри унэ нэхъ ехьэжьахэри щащIын папщIэ. Иджыпсту дэ а псоми дыхоплъэ, ауэ занщIэу къатщтэу щIыр зэпытч хъуркъым. Абы папщIэ зыхуэфащэ инфраструктурэ гъэхьэзырын хуейщ, инженер, къинэмыщI коммуникацэхэр хэту. Ар дэ къыдбгъэдэхуэ лэжьыгъэщи, абы иужькIэщ щIы Iыхьэхэр дгуэш щыхъунур. ГурыIуэгъуэщ ар зэрымытыншыр. Бюджетым зыхуэфащэ и IэнатIэхэм ахъшэр икъукIэ къазэремэщIэкIыр къэплъытэмэ, апхуэдэ инфраструктурэ дауэ зэтегъэува зэрыхъунур? Псалъэм папщIэ, мыпхуэдэу убгъэдыхьэ хъунущ. Къалэм и хьэблэ зэмылIэужьыгъуэхэм хиубыдэу щIы Iыхьэ зыбжанэ щыIэщи, ахэр зэпытчу лъапсэ щитху хуэдиз аукционым щытщэ хъунущ. Абы папщIэ ахъшэ зиIэ цIыхухэр бгъуэтынущ. Къызэрытхьэм тещIыхьауэ а ахъшэр къэдгъэсэбэпурэ зи гугъу сщIа инфраструктурэр хуэмыщIа цIыху гупхэм папщIэ къызэдгъэпэщыфынущ. Апхуэдэ проектыр къэралымрэ цIыху щхьэхуэхэмрэ я мылъкур зэхэлъу зэдэлэжьэнымкIэ щапхъэ нэс хъунт. Мы Iуэхум апхуэдэу инвесторхэр, Iэмал иIэмэ, - ди щIыналъэм щыщхэр - къыхэтшэнущ. Абы щIэддзэзауэ дытопсэлъыхь. Аргуэру зэ гу лъывэзгъэтэну сыхуейщ - а псори дэ едгъэкIуэкIыну ди мурадщ зэIухауэ, нэфI-ней щымыIэу, захуагъэ хэлъу. Сэ сыщогугъ 2016 гъэм мэкъуауэгъуэм и 1-м япэ соткэ щийр дгуэшын щIэддзэну.

Iэдииху, Шэджэм, Яныкъуей жылагъуэхэр къалэ транспортым къызэщIедгъэубыдэфынущ

Пэж дыдэу, цIыхухэм транспорт инфраструктурэр къалэм имызакъуэу зэрыщыту республикэми щегъэфIэкIуэн хуейуэ зэрыжаIэр лъабжьэншэкъым икIи абы захуагъэ хэлъщ. Ар дэ нэгъэсауэ къыдгуроIуэ, иужьрей троллейбусипщIри абы тещIыхьауэ къэтщэхуащ. Ахэр иджырейщ икIи сыт и лъэныкъуэкIи хуэщIащ коммуникацэхэм япымыщIауэ километр 20 - 30 хуэдиз (технологие щытыкIэм, батареем и лъэщагъым, нэгъуэщIхэми елъытауэ) зэракIуэнум. Аращ ахэр къыщIэтщэхуари, дыщымыуауэ къыщIэкIащ. Дауи, дэ хэкIыпIэ псоми зедгъэубгъуну ди мурадщ. Iэмалу щыIэр къэтлъыхъуэнущ мы Iуэхур дэдгъэкIын папщIэ, ахъшэкIэ иджыпсту дызэрыхуэщIам емылъытауэ. Техническэ и лъэныкъуэкIэ мыр тхузэфIэкIынущ икIи абы щыхьэт тохъуэ Щхьэлыкъуэрэ Нартанрэ я щапхъэр.

Налшык къалэм и аэропортыщIэр

АэропортыщIэ ухуэным щытепсэлъыхькIэ зи гугъу ящIыр Урысей Федерацэм и Правительствэм 2001 гъэм къищтауэ щыта унафэр арагъэнщ. Абы ипкъ иткIэ Бахъсэн е Шэджэм - мис а жылагъуэхэм ящыщ зым пэгъунэгъуу аэропортыщIэ щащIын папщIэ республикэм сом мелард 9,7-рэ къыхуаутIыпщыну я мурадащ. А Iуэхушхуэм илъэсипщI бжыгъэкIэ яужь итами, къэхъуар къэхъуащ: а псори зы зэман гуэрым лъэныкъуэ ирагъэзащ, дэри а жэрдэмыр пхыгъэкIыным фIэщхъуныгъэ тхэлъу дыбгъэдэмыхьагъэнкIэ хъунщ. Аращи, а Iуэхур иджыпсту адэми мыдэми нэмысауэ щытщ. Ауэ къэхъунум ущыгугъыу ущыскIэ зэфIэкIынукъым, ди гъуэгуанэр хьэуами щызэпытчын хуейщ, республикэри а аэропортыр имыIэу къанэ хъунукъым... Псом хуэмыдэу цIыхухэм я дежкIэ абы мыхьэнэшхуэ иIэщ. Абы къыхэкIыу аэропортым унафэ тращIыхьащ. Фэ фыщыгъуазэщ ар уней мылъку зэрыхъуам. Иджы нэгъуэщIым ищэхужащ. Апхуэдэущ зэрекIуэкIри, абыи нэгъуэщIым иращэжынкIэ хъунщ. Ауэ нэхъыщхьэр арщи, дэ абы дыгурыIуащ, гу лъыфтамэ, аэропортыр зэрагъэпэщыжу щIадзащ. Сэ сыщогугъ дызэрызэгурыIуар инвесторхэм ягъэзэщIэну. Абыхэм хуабжьу проект гъэщIэгъуэн, икIи зэманым къезэгъ ди пащхьэ кърралъхьащ. Ехьэжьауэ мыинми, аэропортыр зэщIэкъуауэ, екIуу щытынущ. Дэ ахъшэр къызэраутIыпщыну графикыр диIэщ, ар къызэпамыуду зэкIэ йокIуэкI, апхуэдэурэ кIуэмэ, дызыхуэкIуэ илъэсым и шыщхьэуIу мазэм аэропортыщIэ диIэну дыгугъэ хъунущ. Ар и зэфIэкI псомкIи къагъэсэбэпу хуежьэмэ, метр зэбгъузэнатIэ мини 10 хуэдиз, сыщымыуэмэ, хъууэ щытынущи, илъэсым къриубыдэу цIыху зы мелуаным нэблагъэм Iуэхутхьэбзэхэр яхуищIэфынущ. Дауи, мы Iуэхум дэри дыхэлIыфIыхьащ. ИпэжыпIэр жысIэнщи, зэман гуэрым предприятэр мылъкуншэу къэнауэ (банкрот хъуауэ) щытащ. КъекIуэкI хабзэхэм япкъ иткIэ кхъухьлъатэхэр зытелъэтыкI, къыщетIысэх губгъуэр федеральнэ мылъкум хеубыдэ, ауэ а зэманым ар республикэм и мылъкум къыхагъэхьащ. Сыт абы кърикIуар? Иджы зыхуэфащэ федеральнэ IэнатIэхэм дыщепсалъэкIэ, дэ сыт дымыщIэми абыхэм ахъшэ къеIытхыфыркъым. Губгъуэр фыфейщи, фызэрыхуейуэ фелэжь, къыджаIэ. Дэ инвесторыр къэдгъэгугъащ а губгъуэр федеральнэ мылъкум хэдгъэхьэжын папщIэ тхузэфIэкI къэдмыгъэнэну. ЗанщIэу нывжесIэнщи, ар мытыншу къыщIэкIащ. Дэ абы зы илъэсым нэблагъэкIэ делэжьащ. Иджы си гуапэу щыгъуазэ фызощI УФ-м Къэрал мылъкур зехьэнымкIэ и комитетым нэхъ япэкIэ къищтауэ щыта унафэр, ар тэмэм дыдэу зэрыщытамкIэ акъылэгъу хъууэ, зы тхьэмахуэ япэкIэ зэрикъутэжам. Абы къыхэкIыу псори законым езэгъыжащ. А псори щIыжысIэр арщи, «Налшык» аэропортыр реконструкцэ щIыным и лъэныкъуэкIэ дэ ди Iыхьэр зэфIэдгъэкIащ. Ди лэжьэгъухэри а щапхъэм ирикIуэну дащогугъ.

Сэрмакъ рэ Безенгирэ папщIэ школыщIэхэр

Къэзгъэлъэгъуэну сыхуейщ къуажэдэсхэм къыхалъхьэхэр икъукIэ игъуэу зэрыщытыр. Сэрмакъ и гугъу пщIымэ, пэж дыдэу ар икъукIэ къуажэшхуэщ. Абы къыхэкIыу дэ икIэщIыпIэкIэ мы Iуэхум дыхэплъэн хуейщ. Сэ министерствэхэм зыхуэфащэ къалэнхэр яхуэзгъэуващ Мы Iуэхур зэман кIэщIым зэфIэдгъэкIынымкIэ Iэмалхэр къытхузэзыгъэпэщыну программэхэм ящыщ зым гъэ къакIуэ дыхыхьэнущ. Безенги и гугъу пщIымэ, нэхъ япэкIэ щIадзауэ абы щалэжьынухэр яубзыху. СызэрыщыгъуазэмкIэ, иджыпсту проект-сметэ документацэр хьэзырщ. ЕджапIэм къыдэкIуэу абы зи школ кIуэгъуэ мыхъуа сабийхэм папщIэ IуэхущIапIэм и унэри щащIыну я мурадщ. Шэч хэлъкъым а псори дэ и кIэм зэрынэдгъэсынум.

(КIэухыр 2-нэ нап.).

Лъэпкъ зэкъуэтыныгъэм и махуэр щагъэлъэпIащ Налшык Абхъазым и утым. Махуэшхуэм къэрихьэлIащ КъБР-м и Парламентымрэ Правительствэмрэ, жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм я лIыкIуэхэр, республикэм и еджапIэ нэхъыщхьэхэм я лэжьакIуэхэр, студентхэр, журналистхэр. ЩIалэгъуалэм яIыгът Урысей Федерацэм и ныпыр, «Дызэкъуэтмэ, зыри къыттекIуэнукъым!», «Урысейм и цIыхухэр дызэкъуэвгъэт!» къыхуеджэныгъэхэр зытет плакатхэр. Махуэшхуэр къызэIуахащ Урысей Федерацэм и ГимнымкIэ.

Зэкъуэтыныгъэм дыкъыхуезыджэ махуэшхуэ

МАМЫРЫГЪЭ щыIэну, къэралым ис лъэпкъхэр зэкъуэтыну хъуэхъуащ КъБР-м и Профсоюзхэм я зэгухьэныгъэм и унафэщI **Амщыкъуэ ФатIимэт**.

- Нобэрей махуэ лъапIэм дыкъыхуреджэ ди къэралым къэкIуэну дахэ зэриIэр ди фIэщ тщIыным. Ди дин, ди бзэ, дыкъызыхэкIа лъэпкъ емылъытауэ, Урысейм щыпсэухэр дызэкъуэтын хуейщ, псори зы къэралым дрицIыхущи. Дэтхэнэми сынывохъуэхъу узыншагъэ, гуфIэгъуэ фиIэну, фи унагъуэхэм фIыгъуэ илъыну! - захуигъэзащ кърихьэлIахэм КъБКъУ-м и проректор **Баразбиев Муслъим**.

Республикэм щыпсэухэм ехъуэхъуащ КъБР-м и Парламентым и депутат **Киреевэ Надеждэ**.

- Нобэ мамырыгъэм, зэкъуэтыныгъэм, зэгурыIуэным я махуэщ! Апхуэдэ махуэшхуэр къэралым ухуэпэжу, лъэпкъыр фIыуэ плъагъуу узыгъасэщ. Дэтхэнэри дыхущIэкъун хуейщ къэралым, республикэм ди сэбэп зэредгъэкIыным. Абы папщIэ ди хабзэ дахэхэр щIэблэм яхэтпщэн, щапхъэ едгъэлъэгъун хуейщ,- жиIащ абы.

Афганистаным щызэуахэм я зэгухьэныгъэм и Къэбэрдей-Балъкъэр щIыналъэ къудамэм и унафэщI **Тхьэгъэлэдж Тимур** къыхигъэщащ:

- Ди тхыдэм и напэкIуэцI нэхъ лъапIэхэр къэзыгъэщIар ди цIыхухэр зэрызэкъуэтарщ. Дызэкъуэтын хуейщ псом хуэмыдэу иджы - жагъуэгъум ди къэралым и лъабжьэр къитIыну иужь щит мы зэманым. Къэралыр, республикэр ефIакIуэмэ, ар дэтхэнэми зыхещIэ. Дыхуейщ ди лъахэм щыпсэухэр пщэдейрей махуэм фIыкIэ щыгугъыну.

- Ди нэхъыжьхэм гъуэгуанэ гугъу къызэранэкIащ. Дэ ар тщыгъупщэ хъунукъым, - жиIащ КъБР-м и ТхакIуэхэм я зэгухьэныгъэм и тхьэмадэ **Беппаев МутIалип**.

Махуэшхуэр ягъэдэхащ «Амикс», «Стимул», «Тэрч къэзакъхэр», «Шагъдий», «Нал цIыкIу» къэфакIуэ, уэрэджыIакIуэ гупхэм, я макъ дахэмкIэ кърихьэлIахэр ягъэгуфIащ Тхьэгъэлэдж Светланэ, ЩоджэнцIыкIу Аслъэн, ЦокIыл Азэмэт, Занкишиев Марат, Хьурсин Анзор сымэ, нэгъуэщIхэми.

ГУГЪУЭТ Заремэ.

Сурэтхэр **Елъкъэн Артур** *трихащ.*

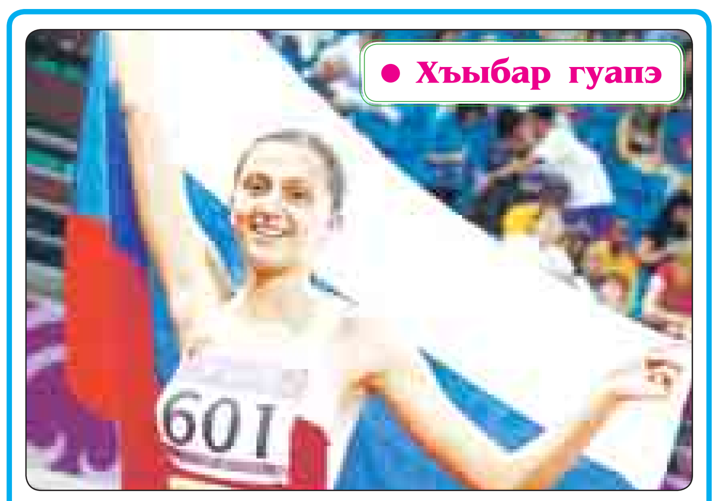

2015 гъэм и спортсмен нэхъыфI

УФ-м атлетикэ псынщIэмкIэ и спортсмен нэхъыфIыр къыхэхыным теухуа урысейпсо щIэупщIэныгъэхэр мы махуэхэм екIуэкIащ. Абы щытекIуащ Къэбэрдей-Балъкъэрым щыщ Кучинэ Марие.

ЕВРОПЭМ лъагэу дэлъеинымкIэ и чемпионатым къыщихьа текIуэныгъэмкIэ мыгъэрей зэхьэзэхуэхэр къызэIузыха Кучинэм и ехъулIэныгъэхэм кIэригъэхуакъым. Гъэмахуэм Чебоксары щекIуэкIа гуп зэпеуэми Пекин щызэхэта дунейпсо чемпионатми япэ увыпIэхэр щиубыдащ. И щхьэзакъуэ рекордым къытригъэзэжри, Марие щытекIуащ Бриллиант лигэм и зэпеуэ щхьэхуэхэм (Монакэ, Брюссель). 2015 гъэр ди спортсменкэм зэхуищIыжащ, Кореем щекIуэкIа, IэщэкIэ ЗэщIэузэда Къарухэм я дунейпсо джэгухэм дыщэ медалыр къыщихьри.

Къыхэгъэщыпхъэщ Кучинэ Марие илъэс етIуанэ хъуауэ зэкIэлъхьэужьу атлетикэ псынщIэмкIэ къэралым и спортсмен нэхъыфIу къызэрыщалъытэр.

Ди лъахэгъум къыхуагъэфэща саугъэтыр кърatыжащ Атлетикэ псынщIэмкIэ дунейпсо, урысейпсо федерацэхэм я президентхэу Коэ Себастьянрэ Зеличёнок Вадимрэ, УФ-м атлетикэ псынщIэмкIэ и командэ къыхэхам и тренер нэхъыщхьэ Борзаковский Юрий.

ЖЫЛАСЭ Замир.

Сом 999-рэ фIэкIа щIамыту

«Аэрофлот» авиакомпанием и «Победа» къудамэми иратащ нэгъуэщI къэралхэм лъэтэну хуит зыщI дэфтэрхэр.

ЗэкIэ наIуэкъым абы и кхъухьлъатэхэр япэу здэкIуэтэну къэралыр дэтхэнэрами, ари мыгувэу яубзыхунущ. Ауэ нэхъ гъэщIэгъуэныр аракъым, атIэ абы и билетхэр пуд дыдэу зэрыщытынурщ. Абыхэм яхэтынущ сом 999-рэ фIэкIа имыуасэхэри.

«Победа» компаниер 2014 гъэм и дыгъэгъазэ лъандэрэ мэлажьэ икIи абы Iуэхутхьэбзэ зыхуищIэхэм я бжыгъэр мы илъэсым и кIэм ирихьэлIэу мелуанищ хъуну къалъытэ.

Лэжьапщ Iэр нэхъ мащIэ хъуащ

УФ-м и цIыхухэм я лэжьапщIэр мы гъэм проценти 8 - 9 хуэдизкIэ нэхъ мащIэ хъуащ. Апхуэдэ бжыгъэхэр къитащ къэралым Лэжьыгъэмрэ цIыхухэм защIэгъэкъуэнымкIэ и министерствэм.

«Апхуэдэу щытми, щытыкIэр ефIэкIуэжу хуежьащ, - жиIащ министр Топилин Максим, Правительствэм и зэIущIэм къыщыщыпсалъэу. - Улахуэхэр зэрыщыта бжыгъэм нэсыжыну догугъэ 2018 гъэм ирихьэлIэу».

♦Дыкъэзыухъуреихь дунейр зауэ щекIуэкI лъэхъэнэм къэмыгъэсэбэпыным и дунейпсо махуэщ

♦«ПщIащэ пылъэлъыжыгъуэ» кинофестивалыр Минск къалэм къыщызэIуах. Ар тхьэмахуэкIэ екIуэкIынущ.

♦Испанием щыщ Севилье къалэм къыщызэIуах Европэ кином и фестивалыр.

♦**1492 гъэм** Колумб Христофор и нэгу щIэкIащ индейцхэм я хабзэ гъэщIэгъуэн дыдэ къыщыхъуар - тутын ефэныр. ИлъэсиплI нэхъ дэмыкIыу тутыныр Европэми щащIэу хуежьащ, ауэрэ дуней псом щызэлъащIысащ. Урысейм ар 16-нэ лIэщIыгъуэм и япэ Iыхьэм кърашащ.

♦**1731 гъэм** Урысейм и Министрхэм я Кабинет къызэрагъэпэщащ. Абы хагъэхьат Черкасский Алексей (адыгэщ).

♦**1930 гъэм** Москва лажьэу щаутIыпщащ автомобиль щызэпкъралъхьэ заводыр.

♦**1941 гъэм**, Утыку Плъыжьым щекIуэкIыну парадышхуэм и пэ къихуэу, Сталиным совет цIыхубэм захуигъэзащ, нэмыцэ-фашист къэралыр зэрыпхъуакIуэхэм ящыхъумэным къыхуриджэу.

♦**1943 гъэм** Украинэм и къалащхьэ Киев нэмыцэ зэрыпхъуакIуэхэм къыIэщIагъэкIыжащ. Советыдзэхэр икIуэту ар бийм иратын хуей хъуат 1941 гъэм фокIадэм и 26-м.

♦**1991 гъэм** РСФСР-м и Президент Ельцин Борис и унафэкIэ КПСС-мрэ Урысей Федерацэм и Компартымрэ зэхуащIыжауэ щытащ.

♦Къэрал, жылагъуэ лэжьакIуэ, политик, 1956 - 1985 гъэхэм КъБР-м и унафэщIу щыта **Мэлбахъуэ Тимборэ** къызэралъхурэ илъэс 98-рэ ирокъу.

♦УэрэджыIакIуэ, УФ-м щIыхь зиIэ и артист **ПащIэ Ахьмэд** къызэралъхурэ илъэс 79-рэ ирокъу.

♦Урысей кинорежиссёр цIэрыIуэ, сценарийхэр зытх, УФ-м и цIыхубэ артисткэ **Суриковэ Аллэ** и ныбжьыр илъэс 75-рэ ирокъу.

♦Филологие щIэныгъэхэм я доктор, КъБКъУ-м и профессор, ЩIДАА-м и академик **Быж Зарэ** къыщалъхуа махуэщ.

Дунейм и щытыкIэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкIэ, Налшык пшэр техьэ-текIыу щыщытынущ. Хуабэр махуэм градуси 9 - 10, жэщым градуси 4 - 6 щыхъунущ.

Зыгъэхьэзырар
ЖЬЭКIЭМЫХЪУ Маринэщ.

Лъэпкъ Iущыгъэ:

Пхъэ дакъэжь псым итхьэлэрэ, мэлыхъуэхьэ кIуэдрэ?

КIуэкIуэ Юрий «Урысей-1» (КъБР) каналым занщIэу эфирым кIуэуэ къыщыщыпсалъэм Къэбэрдей-Балъкъэрым исхэр зыщIэупщIахэм я жэуапхэр иритащ

(КIэухыр. ПэщIэдзэр 1-нэ нап.).

Автомобиль гъэувыпIэхэр зэрызэпэубыдам теухуауэ

Абы гугъуехь куэд пыщIащ, псом хуэмыдэу къалэдэсхэм, республикэм и къалащхьэм папщIэ. Мыбы хуэгъэзауэ къалэ мэрием зыхуэфащэ пщэрылъхэр хуэдгъэуващ. Зэхалъхьа планыр ягъэзащIэмэ, шэч хэмылъу, абы гъуэгум зэрыщызекIуэр игъэтэмэмынущ, автомобилхэм дэсхэм, автомобилхэр зиIэхэм я Iуэхури нэхъ тынш хъунущ. Абы и лъэныкъуэкIэ япэ лъэбакъуэхэр ячащ паркым щыIэ сабий джэгупIэм хуэгъэзауэ. Куэдрэ абдеж гъуэгу щIэщхъухэр къыщыхъурт икIи сабийхэм лей ятехьэрт. Аращ дэ абы щыщIедгъэжьар. ФIэгъуамэ, а щIыпIэм къыщызэIутхащ зы лъэныкъуэкIэ фIэкI мыкIуэу автомобилхэр щызекIуэ гъуэгу зэпыгъэщхьэхукIахэр. Абы и фIыщIэкIэ къызэднэкIащ псори гугъу езыгъэхьу щыта лъэпощхьэпохэр.

ЦIыху куэд къотхьэусыхэ гуэлхэм яхуэкIуэ «Нарт» хьэщIэщым и деж щыIэ ехыпIэм теухуауэ. Абдеж нэчыхьхэр щатх унэшхуэр щытщ. Араши, цIыхухэр егъэпIейтей а щIыпIэм деж псом хуэмыдэу махуэшхуэхэм, гуфIэгъуэ махуэхэм зэхэмыкIыжыфу транспортыр зэрыщызэтрихьэм. Абыи икIэщIыпIэкIэ унафэ тращIыхьынущ. Апхуэдэ Iуэхухэр зыр адрейм кIэлъыкIуэу зэрыдэдгъэкIыным дыхущIокIуэ. Псом хуэмыдэу гулъытэ хэха яхудощI сымаджэщхэм. ЦIыхухэм нэхъыбэрэ уахуэзэмэ нэхъыфIщ. Абыхэм щIэхщIэхыурэ Iуэху гъэщIэгъуэнхэр къыхалъхьэ икIи ахэр дэ къыдогъэсэбэп. Ди деж щопсэу къалэм, республикэм ехьэлIа псори гурэ псэкIэ зыхэзыщIэ цIыху жыджэр куэд. Апхуэдэхэр Iуэхум къыхэтшэнущ, ахэр догъэбелджылы.

Пхъэщхьэмыщхьэ хъумапIэ инхэр дяпэкIи ящIынущ

ХадэхэкI тонн мин 75-рэ щIэхуэу Прохладнэм щыIэ хъумапIэм теухуауэ. Ар иджырей оборудованэкIэ къызэгъэпэщащ. Езыр мыхьэнэшхуэ зиIэ проектщ, къэралымрэ цIыхухэмрэ я мылъкур зэгъэуIуауэ къэгъэсэбэпыным кIэ щапхъэ хъарзынэщ. Мыр гъэзэщIэным ХъумапIэ банкри хэтащ. Инвесторхэр абы жыджэру къыхыхьащ. Сыт атIэ дгъэзэщIэн папщIэ а проектыр къызыхэтхар, нэхъ япэ игъэщIыпхъэхэм щIахэдгъэувар? Мэкъумэш хозяйствэм а и IэнатIэм и щытыкIэм къыззэригъэлъагъуэмкIэ, цIыхухэм я хадэхэм, унеи лъапсэхэм щагъэкIа продукцэр яхуэщэркъым. АтIэми апхуэдэ лэжьыгъэ езыгъэкIуэкIхэр ехьэжьауэ псэухэм ящыщу пхужыIэнукъым. Абыхэм я ахъшэ кIапэр зэтрагъэхуэн хуейми, продукцэр кърашэкIын, уасэ гуэр къыщIахын яхуэзэфIэкIыркъым. Аращ апхуэдэ продукцэр щахъумэн иджырей Iуэху щIапIэ къызэрагъэпэщыну къыщIыхалъхьар. Ар къэзыгупсысахэми езыхэм я бизнес яIэжщ, абыхэми фейдэ къалэжь. АтIэ мы хъумапIэм продукцэр илъэскIэ щызэрахьэф, зы процент нэхъыбэ хэмыщIу. Ар зыхуэбгъэдэн щымыIэ лэжьыгъэщ. Ауэ абы фермерым къритыр сыт? АбыкIэ зэдгъэзэкIыжынщи, цIыхум лэжьапщIэ къыIэрохьэ, ар Iуэхум тогушхуэ. Абы ещIэ зэгурыIуэныгъэ ирищIылIэу уасэ пыухыкIакIэ и продукцэр зрит хъун хозяйствэ зэрыщыIэр икIи ар хэгъэхьеихыркъым. ПыухыкIауэ мы предприятэм и гугъу пщIымэ, ар къызэрызэрагъэпэщу инфраструктурэ щхьэхуэ зэтевващ, бизнесым и унагъуэ Iуэхущ1апIэ мыину, курыту щиплI къызэщIиубыдэу. Ахэр псори мы IуэхущIапIэм егъэбыдылIащи, я гур гъэтIылъауэ мэлажьэ. Предприятэри зэпIэзэрыту йокIуэкI, сытым дежи продукцэ къыIэрыхьэнущи, фIагъым и лъэныкъуэкIэ мардэ пыухыкIахэри игъэув мэхъу. НэгъуэщIу жыпIэмэ, иджырей экономикэ зэпыщIэныгъэ тэмэмхэр зэтеващ. Апхуэдэ зэхущытыкIэхэм республикэр хуабжьу хуэныкъуэщ икIи дэ абыхэм адэкIи зедгъэужьынущ.

Хэхауэ къэгъэлъэгъуэн хуейщ мы хъумапIэм къыпыщIа хозяйствэхэм продукцэр занщIэу ящэхуурэ езыхэм я транспорткIэ зэрыращыр. Мис а псоми зэпIэзэрытыныгъэ къызэрагъэпэщ, цIыхухэм я гуащIэр псыхэкIуадэ зэрымыхъунукIэ, ар зэрымыфынукIэ, зэрыхьэфIамыдзэжьынукIэ фIэщхъуныгъэ яIэ мэхъу. А псори икъукIэ тэмэмщи, апхуэдэ инвесторхэр сыт и лъэныкъуэкIи тедгъэгушхуэнущ, абыхэм защIэдгъэкъуэнущ. Абыхэм социальнэ къалэнышхуэ зэфIагъэкI хозяйствэ мыинхэм, цIыху щхьэхуэхэм, щхьэзакъуэ лэжьакIуэхэм яхуэгъэзауэ. Апхуэдэ лэжьэкIэм зегъэужьын хуейщ.

Иджыпсту зэкIэлъымыкIуэу лажьэ предприятэр нэгъуэщI щIыпIэ ягъэIэпхъуэу абы ис цIыхухэми я узыншагъэр щикъутэ къэдгъэхъу хъунукъым

Пэж дыдэу, мыр узытегузэвыхьын Iуэхущ, абы илъэсипщI бжыгъэ лъандэрэ къалэдэсхэр егъэпIейтей, ауэ гугъуехь куэд пыщIащи, унафэ пыухыкIа тращIыхьыфыркъым. Абы и щхьэусыгъуэр зыгурэхэр хэзэраныхьу аракъым. Iуэхур инщ икIи гугъущ. Зи гугъу тщIы производствэр бгъэIэпхъуэну тыншкъым. АбыкIэ къытпэщIэувэ щIыкъым - псори Iуэхур зэрыдэгъэкIыным хущIокIуэ. Ауэ щхьэусыгъуэ Iэджи щыIащ. Апхуэдэу щыт пэтми, нобэ щытыкIэм зыхъигъэзащи, дызыхущIэкъу мурадыр икIэм-икIэжым нэдгъэсыфыну дыщогугъ. Дэ «Гидрометаллург» акционер зэгухьэныгъэ зэIухам, апхуэдэу мы предприятэр зи мылъкуу щытхэм бзэ къахуэдгъуэтащ.

Псори фызэрыщыгъуазэщи, мы предприятэр зэгуэр Тырныауз вольфрам-молибден комбинатым и IэнатIэхэм ящыщ зыуэ щытащ, ауэ абы иджыпсту тIэкIу зихъуэжащ. Мылъкур нэгъуэщIхэм яIэщIэлъщ, мы Iуэхум Правительствэри нэгъуэщI куэди хэтащ. Дэ абы къыхэтшащ заводым и лъабжьэр зыгъэтIылъауэ щыта IэщIагъэлIхэр, пщIэшхуэ зиIэ цIыхухэр. Ди насыпщи, ахэр иджыри псэущ, мэлажьэ, къыддоIэпыкъу икIи а IэнатIэм и къэкIуэнум тогузэвыхь. Ахэр къэдгъэсэбэпурэ дэ заводыр зи IэмыщIэ илъхэм ди мурадыр я фIэщ зэрытщIын псалъэхэр къэдгъуэтащ. А зэпсэлъэныгъэхэр тыншу екIуэкIакъым, ауэ ди псэлъэгъухэм дэ я фIэщ тщIыфащ заводыр ягъэIэпхъуэным нэмыщI нэгъуэщI хэкIыпIэ зэрыщымыIэр. Абы и щхьэусыгъуэр дэ дигу зэрыримыхьыр аракъым. Химиер зыубгъуауэ къыщагъэсэбэп икIи цIыхухэм я узыншагъэм зэран хуэхъу IуэхущIапIэу категорие пыухыкIам хиубыдэр къалэ кIуэцIым щылажьэ хъунукъым. Абы и лъэныкъуэкIэ законым иратхауэ мардэ IупщIхэр щыIэщ. Предприятэм ихъуреягъкIэ щыIэпIэ пыухыкIам къриубыдэу псэупIэ унэхэр, IуэхущIапIэ зэмылIэужьыгъуэхэр щыIэ хъунукъым. Мис а псори къызэпеуд предприятэм и лэжьэкIэм.

Узыншагъэр хъумэнымкIэ IэнатIэм и IэщIагъэлIхэм ирагъэкIуэкIа къэпщытэныгъэхэм къызэрагъэлъэгъуэмкIэ, предприятэм пэгъунэгъу щIыналъэм хиубыдэу щыпсэухэм ящыщу онкологие узыфэхэр зэфыкIхэр, республикэм и адрей щIыналъэхэм щыпсэухэм елъытауэ, хуэдэ зыбжанэкIэ нэхъыбэщ. Къыбгурыгъуэ, хуэдэ зыбжанэкIэ нэхъыбэщ! Ари зэпсэлъэныгъэхэм къыщыдгъэсэбэпа щапхъэхэм ящыщ зыщ. Мис а псори къапщтэмэ, зэрыгурыIуэгъуэщи, дэ ди къалэнщ сабийхэм лей ятедмыгъэхьэну, ахэр зэрыбауэ хьэуар зэрыфIейм къыхэкIыу сымаджэ мыхъун папщIэ зыхуэфащэ Iэмалхэр къыздгъэпэщыну. АтIэ ди псэлъэгъухэм сэ иджыпсту фIыщIэ яхузощI яхь жэуаплыныгъэр зэрызэхащIыкIым, ди Iуэхур къазэрыгурыIуам икIи акъылэгъу къызэрыддэхъуам папщIэ. Дэ дызэщIыгъуу адэкIэ длэжьынухэр зэхэхауэ дубзыхуащ, зэгурыIуэныгъэ зэтщIылIащ икIи абыхэм япкъ иткIэ япэкIэ докIуатэ дгъэува пIалъэхэм къриубыдэу. Дызэрыт илъэсым и кIэухым ирихьэлIэу заводыщIэм и проектыр хьэзыр хъунущ. Ар зэхэзыгъэхьэнур техническэ IэщIагъэлIхэмрэ Германием, Израилым къращащ. **Иджыпсту зэкIэлъымыкIуэу лажьэ предприятэр нэгъуэщI щIыпIэ ягъэIэпхъуэу абы ис цIыхухэми я узыншагъэр щикъутэ къэдгъэхъу хъунукъым. Абы къыхэкIыу заводыр зыхуэдэу щытынум, экологие и лъэныкъуэкIэ къабзагъыным, шынагъуэншэу, зэраныгъэншэу дылэжьэным гулъытэшхуэ егъуэт. А псори дыщызэпсэлъэм къэтIэтащ икIи ди зэдэлэжьэныгъэм и лъабжьэу ахэр дгъэуващ.**

Онкологие центрыр ящIу щIадзэжынущ

ИлэжьыпIэкIэ дызыгъэгузавэ Iуэхущ мыри. Онкологие центрыр 2007 гъэм яухуу щIадзащ, ауэ 2011 гъэм ухуэныгъэр къызэтрагъэувыIащ. Ар щхьэусыгъуэншэтэкъым. Ауэ, дауэ мыхъуами, ухуэныгъэр щIадзэжын хуейщ икIи абы теухуауэ дэ иджыпсту УФ-м и Правительствэм, зыхуэфащэ министерствэхэм допсалъэ. Дэ жыджэру къыддолэпыкъу Кавказ Ищхъэрэм и Iуэхухэмкlэ министерствэр, Узыншагъэр хъумэнымкIэ министерствэр. Абыхэм проектыр гъэзэщIэным и Iэмалхэр къэдгъуэтыну дыщогугъ. Иджыпсту жысIэфынукъым ар къыщыдэхуэну пIалъэр, сыту жыпIэмэ къэралым иджыпсту щытыкIэм фэри фыщыгъуазэщ.

Къэгъэувыlауэ щыта апхуэдэ ухуэныгъэхэри зэрыщыту едгъэувэжыныр тхузэфIэкIащ. Иджыпсту перинатальнэ центрым щIэгъэкъуэныкъуэ зэрыхъунущ зи чэзу Iуэхущ. Абы махуэ къэс тIэкIу кIэлъоплъ, сэри сыкIуэри сеплъащ. Ухуэныгъэм махуэ къэс цIыху 20-м нэблэгъэ йолэжьыр, и зэманым зэфIагъэкIыфыну дыщогугъ. Пэжщ, ахъшэм и Iуэхур иджыри нэсу зэхэбэкъым, абы и къэгъэсыгъуэр уасэхэм зэрызахуэжыгъэр, къагъэзэфэн пкъыгъуэхэри яхуэжын хуей зэрыхъурщ. А псори лэжьыгъэхэм къамыгъэувыIэу ягъэтэмэмыж.

Псори дыхуейт лэжьыгъэ щыIэр зэуэ зэфIэдгъэкIыну, ауэ апхуэдэ къэхъуркъым. Абы къыхэкIыу перинатальнэ центрыр япэ идогъэщ. Абы гъэзэлъыпIэ 130-рэ, иджырей оборудованэ щытынущ. Абыхэм я нэхъыбэIэр подрядчикхэм къащэхуакIэщ, нэгъуэщI хэкухэм къыщащэху оборудованэри къэралым къэсащ.

ЦIыхухэр инсулинкIэ къызэгъэпэщыныр щIызэблэун щхьэусыгъуэ щыIэкъым

Иджыпсту абы и лъэныкъуэкIэ щыIэ щытыкIэр пшэчынкIэ Iэмал зимыIэщ. ЦIыхухэм дауэ зэрагурыбгъэIуэгъуэр фирмэ нэпцIхэр - зезыгъэтхахэри зезымыгъэтхахэри - зэрыщыIэр икIи ахэр гъэпцIакIуэ зэрыщытыр. Апхуэдэ гъэпцIакIуэ IэмалкIэ зы индустрие псо мэхъу. [illegible]

Кытезгъэзэжынщ инсулиным и Iуэхум. Нэхъ япэхэм ар къратыным мазэ зыбжанэкIэ пэплъэн хуей щыхъу щыIамэ, иджы, щыгъуазэ сызэрыщIамкIэ, инсулиныр махуи 10-м къриубыдэу цIыхум IэрымыхьамэкIэ, зэрагъэгъэр зэпщыщIэр Iуэхум и къызэгъэпэщыкIэркъым, абыкIэ къуэншэр къулыкъущIэ щхьэхуэхэрщ, жэуап зыхь цIыхухэрщ. [illegible]

Республикэм и психо-неврологие интернатым илъэсыщIэм нэмысу санитар транспорт иратынущ

ДэIэпыкъуэгъу псынщIэ и машинэу республикэм щыIэхэр жьы дыдэ хъуат. Ар гугъуехь инщ, сыту жыпIэмэ, машинэхэм я зэфIэкIыр процент 90-м щIигъэкIа къагъэсэбэпат. Абы къыхэкIыу дэ псом япэу «дэIэпыкъуэгъу псынщIэ» иджырей автомашинэу 62-рэ къэтщэхуащ икIи ахэр районхэм, псом хуэмыдэу Налшык къалэм зэралъэщIыхьыр зэдгъэхуащ. АрщхьэкIэ ар зы махуэм зэфIэбгъэкIын лэжьыгъэкъым. Абы хуэгъэзауэ адэкIи тхузэфIэкI къэдгъэнэнукъым икIи дэIэпыкъуэгъу псынщIэ пыщIа автомашинэхэм я бжыгъэм хэдгъэхъуэурэ, ахэр къэдгъэщIэрэщIэжурэ лъэпощхьэпо псори къызэднэкIыну ди мурадщ. А интернатым сыщыIауэ си гугъэщ икIи абы и лэжьакIуэхэу пщIэ зыхуэсщIхэр фызогъэгугъэ илъэсыщIэм фIэмыкIыу автомашинэщIэ къыватыну.

Прохладнэ къалэм дэт сымаджэщым хирургиемкIэ и къудамэм гъуэлъыпIи 180-рэ зыщIэхуэ и унэщIэ кърагъэжьэнущ

ЗэрыгурыIуэгъуэщи, къалэм иджырей сымаджэщ имыIэу хъунукъым. Нобэм ирихьэлIэу жысIэфынущ абы теухуа зэгурыIуэныгъэхэр зэрыщыIэр. УФ-м Ухуэныгъэмрэ псэупIэ-коммунальнэ хозяйствэмкIэ и министерствэм, Правительствэм иращIылIэ зыхуэфащэ зэгурыIуэныгъэхэм Iэ щIадзащ. Ухуэныгъэщ1эм сом мелуан 580-рэ хуэдиз текIуэдэну къабжащ. Ар ахъшэ цIыкIуфэкIукъым. Дэри ди Iыхьэу абы сом мелуани 170-180-рэ хэтлъхьэну ди къалэнщ. Псом япэу ар зытрагъэкIуэдэнур хирургиемкIэ къудамэм и унэу гъуэлъыпIи 180-рэ зыщIэхуэнырщ. Дызыхуэкlуэ илъэсым ар ящIу щIадзэнущ.

Iуащхьэмахуэ лъапэ: гъуэгухэр, Iуэхутхьэбзэхэр, налогхэр

Хэт и дежкIи гуапэщ цIыхухэр мыбы къызэрыкIуэр, ди Iуащхьэмахуэ лъапэ щыIэ щыгухэм дихьэхыу лыжэкIэ къызэрыщажыхьыр. БлэкIа илъэсым и зыгъэпсэхугъуэ лъэхъэнэм а щIыпIэм транспортыр щызэтрихьэу екIуэкIащ. ЦIыхухэр километррэ ныкъуэкIэ - километритIкIэ лъэсу кIуэн хуей хъурт, Азаурэ Чегетрэ хиубыдэ щIыпIэхэм ущызекIуи зыщыбгъази зэрымыхъум къыхэкIыу. Абы къыхэкIыу дэ зы тхьэмахуэ япэкIэ зыхуэдгъэзащ Урысейм Гъуэгухэр ухуэнымкIэ и къэрал комитетым и унафэщIым - федеральнэ къулыкъущIапIэм и унафэщIым и къуэдзэм икIи зи чэзу адрей лэжьыгъэхэм къадэкIуэу а Iуэхури къэтIэтащ. Нобэм ирихьэлIэу дэ а щIыпIэм гъуэгу зэблэкIыпIэщIэу тху щытщIащ. Ауэ аркъудеймкIэ зэфIэкIынукъым. А щIыналъэм хиубыдэ гъуэгум щыщу километр 20-м нэблагъэр къэгъэщIэрэщIэжыпхъэщ. АбыкIэ дызэгурыIуащ икIи ар планым хагъэхьащ.

Абы къыхэкIыу мы гугъуехьыр фIэкIыпIэ имыIэу къызэднэкIыфыну сыщогугъ. Ауэ Iуащхьэмахуэ лъапэ дыщынэсакIэ, абы куэд зэрыщызэфIагъэкIыр къэгъэлъэгъуапхъэщ. Къэтщтэнщ, псалъэм папщIэ, Кавказ Ищхъэрэм и курортхэр. Абы и программэм ипкъ иткIэ 2020 гъэм нэсыху сом мелардым нэблагъэ къаутIыпщыну яубзыхуащ. А ахъшэм щыщу зы мелардыр дызэрыт бжьыхьэм и закъуэ къагъэсэбэпын хуейщ. Фызэрыщыгъуазэщи, кIапсэ гъуэгум и ещанэ Iыхьэр метр 3850-рэ зи лъагагъ щIыпIэм нагъэсынущ. Абы щаутIыпщынущ тыншыпIэ псори зиIэ иджырей гондольнэ кабинэхэр. Дуней псор сщIэркъым, ауэ апхуэдиз зи лъагагъ нэгъуэщI кIапсэ гъуэгу Европэм щыIэкъым. ЗэрыгурыIуэгъуэщи, ар икъукIэ Iуэхушхуэщ, лэжьыгъэ хэхащ, Iуэху хэхащ, ауэ абы ахъшэ трагъэкIуадэ икIи ар яухуэ. Гъуэгухэр щIыным ахъшэ тыдогъэкIуадэ, дяпэкIи тедгъэкIуэдэнущ, республикэм щыIэ адрей Iэмалхэм я гугъу дымыщIми. Ауэ мыбы умыгъэщIэгъуэн плъэмыкI нэгъуэщI лъэныкъуи хэлъщ: мы щIыпIэм зыщызыгъэпсэхухэр хуэдэ зыбжанэкIэ нэхъыбэ хъууэ йокIуэкI, ауэ налогхэм къахэхъуэркъым. Ари пшэчынкIэ Iэмал зимыIэ Iуэхущ. Дэ дуней псом щыIэ адрей курортхэм къакIэрымыху иджырей зыгъэпсэхупIэ зэтедгъэувэну дыщыхуейкIэ, адрей хабзэхэри нэгъэсауэ дгъэзэщIэну ди къалэнщ. ЦIыхухэр Iэдэбыгъэ тхэлъу, гуапэу къедгъэблэгъапхъэщ. Ди шхапIэхэм абыхэм емызэгъын шхыныгъуэ щащIын хуейкъым. Ауэ нэгъабэ апхуэдэ дыдэу екIуэкIакъым. Мы щIыпIэм унеи IуэхущIапIэхэри щыIэщи, абыхэм яжызоIэ: къэралми республикэми къабгъэдэхуэ къагъанэркъым, дяпэкIи къагъэнэнукъым, ауэ фэри апхуэдэ гулъытэм хуэфащэу фылэжьэн хуейщ, пщIэ зыхуэтщI ныбжьэгъухэ. А псалъэхэр Iуащхьэмахуэ лъапэ имызакъуэу Налшык къалэми хуэгъэзащ. Мэкъумэшымрэ курорт-рекреацэ щIыналъэмрэ япэ игъэщыпхъэу щыжытIэкIэ, а Iуэхум IэхъуэгъуэтегъэкIыу дыбгъэдэвмыгъэхьэ. Туризмэм и IуэхущIапIэ щхьэхуэхэр къызэIутхамэ, ахэр псоми ефIэкIыу щытын хуейщ. Абы щыгъуэщ фейдэ щыдиIэнур. ИтIанэ цIыхухэри къытхуэкIуэу щIадзэнущ.

Кавказ автосити: гъуэгухэм шынагъуэншагъэ къыщызэгъэпэщыныр, IэщIагъэм хуэIэзэ шоферхэр гъэхьэзырыныр, унагъуэурэ загъэпсэхуныр зэтегъэувэныр

Республикэм и дежкIэ егъэлеяуэ мыхьэнэшхуэ зиIэ Iуэхущ мыр. КъэхъукъащIэ зэмылIэужьыгъуэхэм я щхьэусыгъуэхэр щызэхагъэкIым гу зылъата Iуэху нэхъыщхьэр шоферхэр зэрагъэхьэзыр щIыкIэрщ. ЗыгурыдгъэIуэн хуейщ ахэр щрагъаджэ школхэм къыщIах щIэныгъэр зэрымащIэр, абы къыдэкIуэу рулым дэтIысхьэну хуит зэращI тхылъыр къызэрыIах, апхуэдэ цIыхухэр зэрагъасэ, ахэр зэрагъэлажьэ щIыкIэр къызэремызэгъыр. А псоми мыпхуэдэ гупсысэхэм дыхуашащ. Сабий школым и еджапIэм и унафэщI диIэщ, сыт и лъэныкъуэкIи дзыхь хуэпщI хъуну, ущIыгъуу мафIэми ухыхьэфыну. Абы зыбгъэдэт IэнатIэм и гури и псэри ирехьэлIэ. ДэIэпыкъуэгъухэри иIэщ, ауэ, езыр мыхъуамэ, а IэнатIэр зэтеувэнутэкъым. Дэ апхуэдэ цIыхухэм зэщIадгъэкъуэну, ахэр зэкъуэдгъэувэну ди къалэнщ. А IуэхущIапIэхэм сабийхэми балигъхэми зыщрагъэужьыну, щрагъэджэну къабгъэдохуэ. Абыхэм хеубыдэ жэщым Налшык и уэрамхэм автомобилхэр щыщIэзыхуэхэри. Зи щIалэгъуэхэм я лъыр къэплъмэ, жэщми махуэми къражыхь, ауэ шынагъуэншэу, екIуу. Абы къыхэкIыу а щIыпIэм комплекс ин щызэтрагъэувэнущ. ФщIэжу къыщIэкIынщ, «Пхъэмыф» фIащауэ куэдым яцIыху щIыпIэ зэгуэрым щыIащ. Ар щIыпIэ хьэлэмэтт икIи зэтедгъэувэжамэ нэхъыфIт. АтIэми бэзэр, автомобилхэр щащэ бэзэр, мэкъумэшхэкIхэр щащэ бэзэр абдеж щыIэщи, а псори псынщIэу зэтеувэжынут. Хъарзынэт абдеж концертхэр щат утыку къыщызэрагъэпэщамэ, автомобилкIэ къыщызэдэжэ, картингкIэ къыщызэдэжэ гъуэгухэр щаукъуэдиямэ. НэгъуэщI хэкIыпIэ куэди къыпхуэгъуэтынущ. Зыгуэрхэр къызэчэнджэщащ: адреналиныр къыдэзыхуей унэтIыныгъэхэм я гугъу щыпщIкIэ, къырхэм дэкIыныр зыфIэфIхэм папщIи лъагапIэ щхьэхуэ дывгъэщI. Псалъэм къыдэкIуэу жысIэнщи, ар зыхуэбгъэдэн щымыIэ проектщ икIи сэ занщIэу дэсIыгъащ. Абдеж дэ щхьэхуэу щIы гектар тхущI къыщыпыдоч. Лэжьыгъэхэр ирагъэжьащ. Абы щыIэну тыкуэнхэу автомашинэхэм ирахьэлIэ пкъыгъуэхэр, спорт щыгъыныгъуэхэр, нэгъуэщI куэди щащэнухэр къызэзыгъэпэщыну цIыхухэри щыIэщ. Апхуэдэ инфраструктурэ зыубгъуар сэбэп хъунущ щIалэгъуалэм я зэманыр мыбы нэгузыужьу щагъэкIуэнымкIэ. Ауэ нэхъыщхьэ дыдэр, гулъытэ хэха зыхуэтщIынур - шоферхэр гъэсэнырщ, щытыкIэ нэхъ гугъу дыдэхэр щыщыIэм дежи къакIухьыфын хуэдэу. Апхуэдэщ ди мурадхэр.

Налшык щIын щаух «Ищхъэрэ», «Ипщэ» автовокзалхэр

Ди деж иджыпсту щIэгъэхуэбжьауэ щаухуэ ищхъэрэ, ипщэ лъэныкъуэхэмкIэ щыIэну автовокзалитIыр. Зыр Осетием, ди гъунэгъухэм я лъэныкъуэкIэ къалэм укъыщыдыхьэкIэ, адрейр Пятигорск лъэныкъуэкIэ. Дызэрыт илъэсым къриубыдэу мыхъуми, дызыхуэкIуэ гъэм и япэ мазэхэм а автовокзалитIри зэфIагъэхьэфыну си гугъэщ. Ахэр щащIыну щIыхэр яхухэтхыным дыщытепсэлъыхьым инвесторхэм фIэкIыпIэ имыIэу ягъэзэщIэн хуейуэ яхуэдгъэува Iуэху нэхъыщхьэр - а щIыпIэхэм цIыхухэм я Iуэхухэр къащызыгъэпсынщIэн сату комплекс пыухыкIахэр къыщызэгъэпэщынырщ. ФIэкIыпIэ зимыIэ адрей Iуэхухэм ящыщт зи Iэпкълъэпкъыр нэгъэсауэ къызыдэмыбзхэм папщIэ зыхуей Iэмалхэр, абыхэм вокзалхэм эскалаторхэр щыгъэувынри хиубыдэу - хабзэхэм ткIийуэ тету зэтегъэувэныр. Абы къыхэкIыу вокзалхэр иджырей хабзэхэм къезэгъыу зэрагъэпэщыну сыщогугъ. А псори зэтеувэмэ, «Колос» хьэщIэщу щытам деж щыIэ щытыкIэри нэхъ тэмэм хъужынущ. Апхуэдэщ ди мурадхэр икIи ахэр къыдэхъулIэн хуейщ.

1438-нэ автоколоннэр зэтегъэувэжыныр

1438-нэ автоколоннэ жыхуаIэ автохозяйствэ зэгуэр щыIащ. Абы зэфIэкIышхуэ бгъэдэльти, а зэманым зэблэу къыхэмыкIыу пассажирхэр къалащхьэм имызакъуэу, зэрыщыту республикэм и щIыналъэми къыщришэкIырт. Ди жагъуэ зэрыхъущи, ар зыIэщIэлъахэм зэман пыухыкIам предприятэр мылъкуншэу къагъэнэну (банкрот ящIыну) хуежьащ. Дэ тхузэфIэкIащ а мылъкур къызэщIэткъуэжын. А предприятэр и лъабжьэу IуэхущIапIэщIэ къызэдгъэпэщынущ. Абы и лъэныкъуэкIэ дэ зыхуэфащэ федеральнэ IэнатIэхэм дагурыIуащ икIи абы тещIыхьа программэм дыхыхьащ.

Мы Iуэхум хуэгъэзауэ Урысей Федерацэм и Правительствэм къыдигъэкIа унафэм ипкъ иткIэ гъэсыныпхъэ зэмылIэужьыгъуэхэмкIэ, газымкIэ лажьэ, иджырей тыншыпIэ псори зиIэ автобуси 135-рэ къэтщэхун папщIэ сом мелуани 182-рэ тхухихащ. ЗэрыгурыIуэгъуэщи, абы дэри къыдбгъэдэкIыу ахъшэ хэтлъхьэн хуейщи, абы и лъэныкъуэкIэ дагъуэ зыхуедгъэщIынукъым. АвтобусыщIэхэм ящыщу бжыгъэ пыухыкIар мы гъэм къытхуэкIуэнущ. Мис а хэкIыпIэр къэдгъэсэбэпурэ ди автопаркыр къэдгъэщIэрэщIэжынущ. Автобусхэр зэщIэкъуауэ, цIыхухэр зэфIэту щызекIуэ хъууэ, тыншыпIэ псори яIэу щытынущ. Иджыпсту зэманым къезэгъ апхуэдэ автобус екIуэхэр щыIэщ. Ахэр ди къэралым и предприятэхэм щащI.

Сабий садым и дежкIэ ар къызэрымыкIуэ Iуэхущ. Апхуэдэ щхьэ къэхъуа?

(Сабий садым и лэжьакIуэр наркотикхэр зрихьэлIауэ яубыдащ)

Пэжщ, икъукIэ гузэвэгъуэщ апхуэдэ Iуэху къызэрыхъуар. Ар, сэ къызэрыслъытэмкIэ, къызэрымыкIуэ Iуэхущ, къызэрымыкIуэ къэхъукъащIэщ, дызэрыбгъэдыхьэн хуейри апхуэдэ къэхъукъащIэм зэрыхуэфащэкIэщ. Ауэ мыр жысIэну сыхуейщ: мы Iуэхур дэ куэдкIэ нэхъ кууэ зэпкърытхыну ди къалэнщ. Ар егъэджэныгъэм, сабий садхэм щыIэхэр зэрагъасэри хиубыдэу, пыщIа къэхъукъащIэщ. Хэт сымэ ди сабийхэр езыгъаджэр, дауэ зэрырагъаджэр, сыт а егъэджэныгъэм кърикIуэр? Къэрал экзамен зэгуэтхэр къыIахыу щыщIадзам дэ нэрылъагъу къытщыхъуащ ди школхэр къэзыуххэм я зэфIэкIыр здынэсыр. Абы ауэ жыжьэуи арэзы укъищIыркъым. ИкIи а ныкъусаныгъэр къыгуэхыпIэ имыIэу япыщIащ ди сабийхэр езыгъаджэхэм, ахэр я IэщIагъэм зэрыхуэщIам, жэуаплыныгъэ зэрызыхащIэм. Сэ егъэджакIуэхэм, гъэсакIуэхэм икъукIэ пщIэшхуэ яхузощI. Быдэу си фIэщ мэхъу зи щхьэм пщIэ хуэзыщIыж икIи къабгъэдэхуэ жэуаплыныгъэр нэгъэсауэ къызыгурыIуэ цIыхухэм фIэкI сабийхэм зэрадэмылэжьэфынур. Сабийхэрщ дэ адэкIэ къыткIэлъыкIуэнур икIи абы мыхьэнэшхуэ иIэщ. Ауэ зи гугъу тщIам хуэдэ къыщыкъуэкIым деж... Сэ къытозыгъэзэжри аргуэру жызоIэ ар къызэрымыкIуэ Iуэхуу зэрыщытыр. ПыухыкIауэ а къэхъукъащIэм утепсэлъыхьмэ, къэгъэлъэгъуапхъэщ а сабий садым и унафэщIыр и къулыкъум илъэс пщыкIузым щIигъуауэ зэрыпэрытыр. Сэ сыщIэупщIащ апхуэдэ IэнатIэхэм унафэщIу щылажьэхэр зыхуэдэмрэ ахэр зэрылажьэ зэманымрэ. ЦIыхур зы IэнатIэм куэдрэ Iутын хуэмейуэ жысIэу аракъым. Ауэ абы и лъэныкъуэкIэ зэтеува хабзэ пыухыкIахэр щыIэщ... ЕгъэджакIуэри, гъэсакIуэри, менеджерри, егъэджэныгъэм и IэнатIэм щыIэ къулыкъущIэри зы жыпхъэм ибгъэувэ хъунукъым, ахэр зыкъомкIэ зэщхьэщокI. КъулыкъущIэхэр къапщтэмэ, унафэщIыр зы IэнатIэм илъэси 8-10-кIэ пэрытыныр тэмэмщ, апхуэдэу сэ къэслъытэу аракъым, ар жызыIэр экспертхэрщ, IэщIагъэлIхэрщ. Зи гугъу тщIы унафэщIым IэнатIэ нэхъ лъагэ хуэфащэмэ, ар дэгъэкIуэтеипхъэщ. НэгъуэщIу жыпIэмэ, кадрхэр хабзэ пыухыкIам тету зэхъуэкIын хуейщ. АтIэ, нэхъ япэкIэ зи гугъу сщIа къэпщытэныгъэм зыхуэзгъэзэжынщи, школхэм я директор щипщIым нэблагъэм я зэхуэдитIым нэхърэ нэхъыбэр е цIыху щитIым щIигъур унафэщIу зэрылажьэрэ илъэсипщIым щIигъуащ. Сыщымыуэмэ, цIыхуищ къэс еплIанэр илъэс тIощIым щIигъуауэ, цIыхуих къэс ебланэр илъэс щэщIым щIигъуауэ мэлажьэ. А псоми ящыщу цIыху 30-40 хуэдизыр илъэс 35-40 лъандэрэ, абы нэхърэ нэхъыбэж хъуауэ унафэщIщ. ИкIи а псоми бгъэщIэгъуэну зыри хэлъыжкъым, сыту жыпIэмэ, къулыкъухэр нэхъыжьхэм я бынхэм къыхуагъэнэжу щIадзэнкIэ хъунущ. Аращи, а IэнатIэр унагъуэ бизнесым хуэкIуэу хуежьащ. АтIэ ар къезэгърэ иджырей цIыхухэм я дежкIэ? Сэ зыми и жагъуэ сщIыну сыхуейкъым, псом хуэмыдэу егъэджакIуэхэм, ауэ егъэджакIуэр илъэс 50-кIэ лажьэмэ, илъэс 90-кIэ лажьэмэ, адэкIи Тхьэм узыншагъэ кърит. Ар егъэджакIуэу аращ икIи ар хъарзынэщ. Ауэ къулыкъущIэр илъэсипщI бжыгъэкIэ и къулыкъум щытетым и деж зыри зыхимыщIэжу фэ Iув мэхъу. Уеблэмэ, зыщымыгъуазэ щымыIэу къыщыхъужу хуежьэу къыщIэкIынущ. Нэхъ япэкIэ Къэрал Экзамен Зэгуэтхэм я гугъу сщIащ. Ди школхэм я унафэщIхэр илъэс 30-40 лъандэрэ я къулыкъум пэрытрэ, ди школхэр къэзыуххэр дуней псом щынэхъыфIмэ, абыхэм дагъуэншэу экзаменхэр ятмэ, ар Iуэху щхьэхуэщ. А псоми тэмэму бгъэдыхьэн зэрыхуейрщ сэ республикэ комиссэ къызэгъэпэщыным теухуа къалэн Правительствэм щIыхуэзгъэувар. А комиссэм хагъэхьэнущ жылагъуэ лэжьакIуэхэр, егъэджакIуэхэр. Тхьэм и шыкуркIэ дэ пщIэшхуэ зиIэ егъэджакIуэхэр куэду диIэщ. Егъэджэныгъэр къапщтэмэ, абы щыкуэдщ зэфIэкIышхуэ зыбгъэдэлъ цIыхухэр. Мис абыхэм дечэнджэщын, деупщIын хуейщ. А псоми къадэкIуэу школхэм я унафэщI псоми я аттестацэ нэхъ пасэу едгъэкIуэкIыпхъэу къызолъытэ, абы сэбэпыныгъэ къихьыну къысщохъу. Хабзэр аращ, гъащIэм зихъуэж зэпыту щытщ.

АдэкIэ сыт зэгупсысыпхъэр - ди щIалэгъуалэм плъапIэ пыухыкIахэр яIэкъым. Дэтхэнэ IэнатIэми зэфIэкI нэс зыхэлъ щIалэхэмрэ хъыджэбзхэмрэ щыIэщ. Ауэ лэжьэным зи гур ета цIыхур а здэува IэнатIэм илъэс 30-40-кIэ пэрытмэ, сыт хуэдэ плъапIэ адэкIэ къэнэжыр? Ауэ мы Iуэхум нэгъуэщI бгъэдыхьэкIэ къыхуэдгъуэтмэ, абы и щытыкIэми зыхъуэжынкIэ хъунщ.

ГъащIэм къыщымыхъу щыIэкъым, ауэ иджыри зэ къытызогъэзэж: сабийхэм яхуэгъэзауэ апхуэдэ мыхъумыщIагъэ къэдгъэхъуну Iэмал иIэкъым. А псоми ехьэлIауэ сэ нэхъ сфIэхьэлэмэт хъуар, сыт хуэдэ къалэн ямыгъэзэщIэнуми, сабийхэм яхэтыну цIыхухэр лэжьапIэ зэрагъэув щIыкIэрщ. Пэжщ, дызытепсэлъыхьыр Iэпыдзлъэпыдзу аращ, ауэ ар фадэм дихьэх цIыхуу, ди жагъуэ зэрыхъущи, наркотикхэм ятхьэкъуауэ, республикэм и наркологие диспансерым щатхауэ зэрыщытри пэжщ. Абыи къыщымынэу, зэрыжаIэмкIэ, и пэшэгъухэм ящыщ щIыгъуу афиян щигъави къохъу. Псалъэм къыдэкIуэу жытIэнщи, а псори наIуэ къэхъуащ махуэм сыхьэтиплIым. А щIыпIэм зыри щыщымыIэ зэманыркъым, жэщыркъым. Жэщыр арами сыт?.. Апхуэдэ къэбгъэхъункIэ Iэмал иIэкъым, сыту жыпIэмэ, ар сабийхэм я унэщ. Апхуэдэу щыщыткIэ зыхуэфащэхэм жэуап егъэхьын икIи апхуэдэ мыхъумыщIагъэхэр ткIийуэ къызэпыудын хуейщ.

Сирием щыIэ щытыкIэм и IуэхукIэ

А Iуэхум иджыпсту дуней псор, щы хъурейм цIыхуу тетыр егъэпIейтей. Абы мыхьэнэ хэха иIэщ, сыту жыпIэмэ, террорым зиубгъумэ, цIыху гущIэгъуншэхэмрэ лIыукIхэмрэ я Iуэхур дэкIмэ, ахэр мамырыгъэм и дежкIэ нагъыщэ шынагъуэщ. ЗэрыгурыIуэгъуэщи, фIым зи мурадыр хуэунэтIа псори, зэрыщыту дунейм цIыхуу тетыр я къарур зэгъэуIуауэ икIи зэфIэкIыу яIэр ехьэлIауэ апхуэдэ Iуэху шынагъуэм ебэнын хуейщ. Абы икъукIэ гурыIуэгъуэу, зэпкърыхауэ икIи игъуэу ООН-м и Ассамблее Нэхъыщхьэм щытепсэлъыхьащ ди Президент Путин Владимир Владимир и къуэр. Терроризмэм и щхьэр къызэриIэтым теухуа узыгъэпIейтей псалъэхэр куэдым зыхащIащ. ИкIи иджыпсту псоми долъагъу - махуэ къэс, ноби, дыгъуаси, вэсэмахуи дуней псом щыIэ къэралхэм я пашэхэм икIэм-икIэжым къагурыIуэу хуежьащ ди Президентыр зэрызахуэр, акъыл зыхэлъ цIыхухэр, къэралхэр зэкъуэувэу терроризмэр зэтракъутэным нэмыщI нэгъуэщI хэкIыпIэ зэрыщымыIэм теухуауэ абы жиIахэр зэрызахуагъэр. ИГИЛ жыхуаIэр, «Ислъам къэралыгъуэ» жыхуаIэр къызэрыгуэкI хъунщIакIуэу, гущIэгъуншэ защIэу зэхэту аращ, нэгъуэщI лъэпкъ абы щыIэкъым. Сирием, адрей къэралхэм абыхэм къызэрыгуэкI цIыхухэр щаукIыу щытлъагъукIэ псори, Къэбэрдей-Балъкъэрым исхэри дахэту, дымыпIейтейуэ къанэркъым. Япэрауэ, террористхэм зыкъыщаIэтым, нэгъуэщI щIэпхъаджагъэхэр къыщыхъум, захуагъэр къыщызэпаудым деж умыпIейтеин пхузэфIэкIынукъым. Ауэ ар иджыпсту зэрытлъагъум хуэдэу щекIуэкIым, цIыхухэм гузэвэгъуэ щытралъхьэм деж захуагъэм дыкъызэрыщхьэщыжынум тедухуэн хуейщ. А къомым ящIыIужкIэ Сирием щыпсэу ди лъэпкъэгъухэми а залымыгъэр ягъэв. Ахэр дэ ди къуэшщ, ди щIыналъэр зэгуэр иIэпхъукIауэ щытахэм къатехъукIащи, абыхэм дадэIэпыкъун папщIэ тхузэфIэкI къэдгъанэ хъунукъым. Я псэр яхъумэн, я бынхэр кърагъэлын папщIэ щтапIэ ихьэжа цIыхухэм дадэIэпыкъун папщIэ тхузэфIэкI къэдгъэнэнкIэ Iэмал иIэкъым икIи дэ абы и лъэныкъуэкIэ ди къарум деблэжыркъым. А псоми зэIухауэ щытепсэлъыхьащ Дунейпсо Адыгэ Хасэм иджыблагъэ иригъэкIуэкIа епщIанэ съездым. Псоми зэрыфщIэщи, ди лъэпкъэгъухэр къэрал щэ ныкъуэм щIигъум иджыпсту щопсэури, ахэри а гузэвэгъуэшхуэм егъэдзыхэ. ЖысIэну сыхуейщ, лъэпкъкIэ зыщыщым темыщIыхьауэ, Къэбэрдей-Балъкъэрым исхэри абы зэрытегузэвыхьыр, дэ псори а Iуэхум дызэреплъыр зэрызэтехуэр. ДэIэпыкъуныгъэм и гугъу пщIымэ, псоми тхузэфIэкI зэхэддзэурэ, унагъуэ щхьэхуэхэм псэупIэхэр къыхуащэхуащ. Нобэрей псалъэмакъыр къэзгъэсэбэпу апхуэдэ дэIэпыкъуныгъэм папщIэ фIыщIэ яхуэсщIыну сыхуейщ мы Iуэхум къыхыхьа бизнесменхэми къызэрыгуэкI цIыхухэми. Дэ Iуэху пыухыкIахэр дубзыхури, зыхуэфащэ федеральнэ IэнатIэхэм къыщыхэтлъхьащ. Абыхэм япкъ иткIэ Iуэху пыухыкIахэр адэкIэ екIуэкIыну къыщIэкIынщ. Мы лэжьыгъэр зэщIыгъуу зэдэтхьмэ, нэхъ псынщIэу япэкIэ кIуэтэнущ. Аращ абы и лъэныкъуэкIэ сэ кIэщIу жысIэнур.

Сабийхэм творчествэмкIэ я унэу школакIуэ минитху зэкIуэлIэнур хьэзыр мэхъу

Дэ удэзыхьэх проектышхуэ диIэщ, абы нэхъ япэкIэ дытепсэлъыхьащ. Иджы ар гъэзэщIэныр нагъэблэгъащ. Зи гугъу сщIыр Сабийхэм творчествэмкIэ я унэу Таманскэ дивизэм и цIэр зезыхьэ уэрамым тращIыхьырщ. Зи ныбжьыр илъэсищым итхэм щегъэжьауэ сабийхэр абы щыхуагъэсэнущ творчествэм и лIэужьыгъуэ псоми - нанотехнологиехэм, робототехникэм, нэгъуэщIхэми. Дэ космосым и лъэныкъуэкIи зэфIэкIышхуэ зыгъэлъагъуэ сабий куэд диIэщ. IуэхущIапIэм кружок куэд щылэжьэнущ. Псоми гъэщIэгъуэн къащыхъун Iуэхухэр абы щагъуэтыну си гугъэщ икIи апхуэдэ зэчиифIэхэм я зэфIэкIым творчествэмкIэ унэр нэгъэсауэ игъэхуэбэну къызолъытэ. Егъэджэныгъэмкlэ министерствэм щIыгъуу къалэм конкурс иригъэкIуэкIащ мы IуэхущIапIэм и цIэр къыхэхыным теухуауэ. Абы «Дыгъэпс къалэ» сабий академие» цIэр фIащащ икIи абы илъэс къэс сабийуэ мини 5-м нэблагъэ щызэблэкIынущ. А Iуэхум дэ адэкIи зедгъэужьыну ди мурадщ.

● Фэеплъ

ЛIыхъужь 756-м я цIэхэр тхыдэм къыхонэ

Хэку зауэшхуэм хэкIуэдахэм папщIэ тхьэмахуэ кIуам Гундэлэн фэеплъ къыщызэIуахащ.

МЕТР зэбгъузэнатIэ 4694-рэ хъу комплексым тратхащ Гундэлэн къуажэм щыщу Хэку зауэшхуэм хэкIуэда лIыхъужь 756-м я цIэунэцIэхэр. Iуащхьэмахуэ районым дэт фэеплъхэм я нэхъ ин хъуащ ар. Гундэлэн къуажэм и жылагъуэ советым къыхилъхьа жэрдэмыр КъБР-м и Iэтащхьэ КIуэкIуэ Юрий ядиIыгъри, абы текIуэдэну сом мелуани 3,5-р КъБР-м Щэнхабзэмкlэ и министерствэм яхухихащ, езы жылэм и мылъкуу хилъхьащ сом мин 70. Фэеплъыр «Прохладный - Эльбрус» федеральнэ гъуэгум тетщ.

ЩэкIуэгъуэм и 4-м, Лъэпкъ зэкъуэтыныгъэм и махуэм, ар къызэIуахащ КъБР-м и Правительствэм и УнафэщIыр, Парламентым и депутатхэр, жылагъуэ лэжьакIуэхэр, Шэрэдж, Бахъсэн жылэхэм я Iэтащхьэхэр, хабзэхъумэ IуэхущIапIэхэм я унафэщIхэр, къуажэдэсхэр кърихьэлIауэ.

ПэкIур къызэIуахын ипэ «Полк уахътыншэ» зыфIаща Iуэхур ирагъэкIуэкIащ, щIалэхэмрэ хъыджэбзхэмрэ яIыгъащ зауэм хэкIуэда я Iыхьлыхэм я сурэтхэр. Абы иужькIэ УФ-мрэ КъБР-мрэ я гимнхэр къеуащ.

Iуащхьэмахуэ щIыналъэ администрацэм и Iэтащхьэ **Уянаев Казым** къызэхуэсахэм фIэхъус псалъэкIэ захуигъэза нэужь, ТекIуэныгъэ Иныр илъэс 70 щрикъу гъэм апхуэдэ фэеплъ къызэIупхыным мыхьэнэшхуэ зэриIэр жиIащ.

«Гундэлэн щыщу зэуапIэм Iухьат цIыху минрэ ныкъуэм щIигъу, абыхэм я нэхъыбэм къагъэзэжакъым я адэжь хэкум. Ди лъахэгъу лIыхъужь 756-рэ зэуапIэ губгъуэхэм икIуэдащ, иджы абыхэм я цIэхэр мыкIуэдыжын тщIащ. ЩIалэхэм яхэтщ балъкъэри, адыги, урыси, куржыи, ермэлыи, журти. А псори зэкъуэзыгъэувар бийм зэрытекIуэнум шэч къызэрытрамыхьамрэ зэныбжьэгъугъэр ягъэлъапIэу зэрыщытамрэщ. Ноби Лъэпкъ зэкъуэтыныгъэм и махуэр догъэлъапIэ, лъэпкъ зэмылIэужьыгъуэхэм я лIыкIуэхэр зэгъусэу дахуощыгъуэ Хэку зауэшхуэм хэкIуэдахэм. Абыхэм я цIэхэр зэманым здихьыжыркъым, щIэблэм зэIэпахыу, я гум щахъумэу къогъуэгурыкIуэ», - жиIащ Уянаевым.

КъБР-м и Правительствэм и УнафэщI **Мусуков Алий** Iуащхьэмахуэ куейм исхэм ехъуэхъуащ. Абы жиIащ фэеплъыр Хэкум зи псэр щIэзытахэр зэращымыгъупщэм и дамыгъэ зэрыхъунум шэч къызэрытримыхьэр. «Хэкур зыхъума ди лъахэгъухэр тщыгъупщэнкIэ Iэмал иIэкъым. Я щхьэр, я гъащIэр къафIэмыIуэхуу абыхэм тхуахъумащ ди щхьэхуитыныгъэр, зыIэрагъэхьащ текIуэныгъэр».

ПэкIум къыщыпсэлъащ КъБР-м и Жылагъуэ палатэм хэт, гундэлэндэс **Энеев Мэхьмуд**, политик, къэрал лэжьакIуэ **Чеченов Хъусейн**, Дунейпсо Адыгэ Хасэм и тхьэмадэ **Сэхъурокъуэ Хьэутий**, зауэм, лэжьыгъэм, IэщэкIэ ЗэщIэузэда Къарухэм, хабзэхъумэ IуэхущIапIэхэм я ветеранхэм я республикэ жылагъуэ зэгухьэныгъэм и Iэтащхьэ **Шыхъуэбахъуэ Мухьэмэд**, а зэгухьэныгъэм и Налшык къалэ къудамэм и тхьэмадэ **Абдуллаев Мустэфа**, нэгъуэщIхэри.

Хэку зауэшхуэм хэкIуэдахэми Мысырым къыщехуэха урысей кхъухьлъатэм иса цIыху 224-ми яхуэщыгъуащ пэкIум хэтахэр.

ЩIэуэ къызэIуаха фэеплъым удз гъэгъахэр тралъхьащ, фоч ягъэуащ, сэлэт щIыхьым и дамыгъэу. «Полк уахътыншэм» хэта ныбжьыщIэхэм уэгум ираутIыпщхьащ шар 756-рэ.

КЪЭБАРТ Мирэ.

Лъэпкъыл1 щэджащэр щIэблэм ящыгъупщэнукъым

Ди газетымкIэ хъыбар зэрывэдгъэщIащи, тхакIуэ, щIэныгъэлI-этнограф, УФ-м щIыхь зиIэ и артист, КъБАССР-м, АР-м гъуазджэхэмкIэ щIыхь зиIэ я лэжьакIуэ, КъБР-м и цIыхубэ артист Къардэнгъущ1 Зырамыку и фэеплъ пхъэбгъу къыщызэIуахащ ар щыпсэуа унэм.

АДЫГЭ IуэрыIуатэр зи псэм хэлъа лъэпкъыл1 щэджащэр зыщIэса, Ленинымрэ и цIэр зезыхьэ уэрамым тет унэ №25-м къекIуэлIахэм яхэтт КъБР-м и Правительствэм и УнафэщIым и къуэдзэ **Битокъу Владимир**, республикэм щэнхабзэмкIэ и министр **Къумахуэ Мухьэдин**, депутатхэр, министерствэхэм, IуэхущIапIэ щхьэхуэхэм я лIыкIуэхэр, жылагъуэ лэжьакIуэхэр.

Зэхыхьэр езыгъэкIуэкIым кърихьэлIахэм ягу къигъэкIыжащ КъардэнгъущIым и гъащIэ гъуэгуанэр. Абы жиIащ Зырамыку адыгэ щэнхабзэм и зыужьыныгъэм лэжьыгъэфI зэрыхилъхьар, ар лъэпкъым и уэрэджыIакIуэ нэхъыфI дыдэхэм ящыщу тхыдэм къызэрыхэнар, IуэрыIуатэр зэхуэхьэсыжынымкIэ, ар джынымкIэ, утыку къихьэжынымкIэ Iуэхугъуэшхуэ зэрыригъэкIуэкIар.

- Мы зэхыхьэм кърихьэлIахэм яхэбгъуэтэнукъым абы хэтыныр пщэрылъ зэрыщащIам къыхэкIыу къэкIуа - псори дыкъезышэлIар КъардэнгъущI Зырамыку хуэтщI пщIэмрэ фIыкIэ дигу къызэринэжамрэщ, - жиIащ КъБР-м и Правительствэм и УнафэщIым и къуэдзэ Битокъу Владимир. - IуэхуфIхэмкIэ гъэнщIа гъащIэ купщIафIэ къызэринэкIащ абы, лъэпкъым и деж щиIэ фIыщIэри инщ. Адыгэ IуэрыIуатэр джынымкIэ КъардэнгъущIым зэфIигъэкIар къыпхуэмылъытэнщ, адэкIи ахэр нахуэ къэщIыным, шэч хэлъкъым, ди щIэныгъэлIхэм лэжьыгъэ куэд зэрытраухуэнум. Нобэ абы и пIэ иувэн цIыху диIэкъым, ауэ щыIэщ и гъэсэнхэр, икIи догугъэ лъэпкъыл1 щэджащэм и Iуэхум къыпащэну. Тыншу щытакъым Зырамыку и гъащIэр, гуауэ куэд и нэгу щIэкIащ, а псор гурэ псэкIэ игъэвами, хузэфIэкIащ и гуащIэ емыблэжу и лъэпкъым хуэлэжьэн. КъардэнгъущIым къыхузэIутх фэеплъ пхъэбгъур и лэжьыгъэфIым хуэфащэу къыдолъытэ, ауэ ар абы хуэтщIэжын хуейм и щIэдзапIэу ноби аращ.

1949 гъэм щегъэжьауэ КъардэнгъущI Зырамыку щылэжьа Къэбэрдей-Балъкъэрым Гуманитар къэхутэныгъэхэмкIэ и институтым и щIэныгъэ лэжьакIуэхэм къабгъэдэкIыу абы и унафэщIым и къалэнхэр зыгъэзащIэ **Дзэмыхь Къасболэт** IуэрыIуатэдж цIэрыIуэм хуащIа гулъытэм папщIэ фIыщIэ яхуищIащ республикэм и Iэтащхьэхэм, Щэнхабзэмкlэ министерствэм, Налшык къалэ администрацэм я лэжьакIуэхэм.

- КъардэнгъущI Зырамыку зэфIиха лэжьыгъэшхуэр къызэщIэпкъуэу къызэрыбгъэлъэгъуэн псалъэ хэха щыIэу къыщIэкIынкъым, - жиIащ Дзэмыхьым. - Ауэ дэтхэнэри арэзы техъуэну къыщIэкIынщ абы къытхуигъэна щIэиныр ди лъэпкъ щэнхабзэм и къэхугъэ телъыджэу зэрыщытым. Ар зыпэрыувэ Iуэхур сытым дежи нэгъэсауэ зэфIихырт, абы зыкъомкIэ и фIыгъэщ лъэпкъым лIэщIыгъуэкIэрэ къигъэщIа IуэрыIуатэр хъума зэрыхъуар. Ар здэщыIа институтым и лэжьакIуэхэр дыхуэщIэкъунущ Зырамыку и щIэныгъэ лэжьыгъэхэм адэкIи гъуэгу зэрагъуэтыным.

КъэхутакIуэ щэджащэр ицIыхуу зэрыщытам, абы зэхуихьэсыжа, уасэ зимыIэ и лэжьыгъэхэм зэрыщыгъуазэм зэрыригушхуэр, адыгэ тхыдэр, щэнхабзэр абы и цIэр хэмыту и нэгу къызэрыхущIэмыгъэхьэр, лъэпкъым и лIыхъужьу, и вагъуэу къызэрилъытэр жиIащ Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал телерадиокомпанием и унафэщI **Фырэ Руслан**.

- Илъэс 50-м нэблагъэкIэ сэ КъардэнгъущI Зырамыку сцIыхуащ, си насып къикIащ илъэс 40-м щIигъукIэ абы сыдэлэжьэну, - жиIащ филологие щIэныгъэм я доктор, Къэбэрдей-Балъкъэрым Гуманитар къэхутэныгъэхэмкIэ и институтым адыгэ IуэрыIуатэмкIэ и къудамэм и унафэщI **Гъут Iэдэм**. - КъардэнгъущIым и лэжьыгъэр зыхуэдэр къэзыгъэлъагъуэ псалъэ куэд щыжаIащ мыбдежым. Къыхэзгъэщыну сыхуейт унэтIыныгъэ зэмылIэужьыгъуэхэмкIэ зэфIэкI лъагэ зыбгъэдэлъа Зырамыку цIыхугъэшхуи зэриIар. Абы и гулъытэр псоми зэхуэдэу ялъигъэсырт, я къулыкъукIи, ябгъэдэлъ мылъкукIи цIыхухэр зэхэгъэж щищIа къэхъуакъым. Ар дахэу дунейм зэрытетар Тхьэм къыбгъэдилъхьэж.

- КъардэнгъущI Зырамыку адыгэ лъэпкъым хуищIам и мыхьэнэр къэIуэтэгъуейщ. Абы и фIыгъэкIэ хъума хъуащ лъэпкъ щэнхабзэм и хъугъуэфIыгъуэ куэд. Уэрэд зыбжанэм гъащIэ яритыжащ абы, щIэблэ мащIи щIапIыкIакъым абыхэм. ЛъытэгъуейщI и гуащIэдэкIри. ГъащIэ гъуэгуанэ купщIафIэ къызэзынэкIа Зырамыку цIыхубэм ящыгъупщэнукъым, - жиIащ КъБР-м и ТхакIуэхэм я зэгухьэныгъэм и тхьэмадэ **Беппаев МутIалип**.

IуэрыIуатэджыр къызыхэкIа лъэпкъым я нэхъыжь **КъардэнгъущI Борис** Iуэхур къызэзыгъэпэщахэм фIыщIэ яхуищIащ Зырамыку и фэеплъыр хъумэныр зэрытелажьэм, абы и пщIэр зэраIэтым папщIэ.

Апхуэдэу зэIущIэм къыщыпсэлъащ Кавказ Ищхъэрэм ГъуазджэхэмкIэ и къэрал институтым и кафедрэм и унафэщI **ЩауэцIыкIу Людмилэ**, КъБР-м и Композиторхэм я зэгухьэныгъэм и тхьэмадэ **Темыркъан Борис**, ЩэнхабзэмкIэ фондым и унафэщI **Вэрокъуэ Владимир**, республикэм и Жылагъуэ палатэм хэт **Котляровэ Марие**, нэгъуэщIхэри.

Фэеплъ пхъэбгъур къызэIуахащ КъБР-м и Правительствэм и УнафэщIым и къуэдзэ Битокъу Владимиррэ КъардэнгъущIхэ я лъэпкъым и лIыкIуэ КъардэнгъущI Мусэрбийрэ. Зэхыхьэм кърихьэлIахэм пхъэбгъум и лъабжьэм удз гъэгъахэр щагъэтIылъащ.

ЩХЬЭЩЭМЫЩI Изэ.
Сурэтыр **Къарей Элинэ** *трихащ.*

● Налшык

Администрацэм зыщезымыгъэтххэр яхэтщ

Налшык къалэ округым и щIыналъэ администрацэм щэхуакIуэ рынокымкIэ и управленэм щIипщытыкIащ республикэм и къалащхьэм щыIэ киоскхэм я лэжьэкIэр. Абы къызэригъэлъэгъуамкIэ, куэдым зыхуэфащэ зэгурыIуэныгъэхэр къалэ администрацэм иращIылIэркъым. Къалэм и щIыпIэ зэмылIэужьыгъуэхэм тхыгъэкIэ хуит ямыщIауэ щагъэува киоскыу 118-рэ къыщIагъэщащ.

ЩЭХУАКIУЭ рынокымкIэ управленэм и унафэщI Къущхьэ Мурат зэрыжиIамкIэ, администрацэм комиссэ щхьэхуэ къыщызэрагъэпэщащ апхуэдэ хабзэншагъэхэр гъэкIуэдыным елэжьын папщIэ.

Сату щащI щIыпIэр бэджэнду зэрыратамкIэ зэгурыIуэныгъэм и пIалъэр икIамэ, е апхуэдэ зэгурыIуэныгъэ ямыIэмэ, хьэрычэтыщIэхэр администрацэм екIуалIэу апхуэдэ зэгурыIуэныгъэхэр ирагъэтхын хуейщ. Абы къыдэкIуэу, къамыгъэсэбэпыж киоскхэр ахэр зейхэм икIэщIыпIэкIэ Iуамыхыжмэ, абыхэм административнэ тезыр тралъхьэнущ.

Къущхьэ Мурат зэрыжиIамкIэ, киоск куэдым я щытыкIэр зэкIэлъымыкIуэщ. Ахэр зыIэщIэлъхэм чэнджэщ иратащ сату щIыпIэхэр зыхуей хуагъэзэну, ягъэкъэбзэну, ялэну.

●Дифl догъуэлъапIэ

Астемырей щыщ Къэрэщей Хьэмыщэ

А пщэдджыжьым Къэрэщей Хьэмыщэ иIэт гукъыдэжышхуэ. Уафэм и нэщхъыр тIэкIу зэрызэхэлъри, къешхыныфэу зэрызищIри, жьы щIыIэбжьыр мащIэу зэрыдзакъэри абы уэим ищIыртэкъым. ИщIыртэкъым, нобэ къыпэщылъ гъуэгуанэм гурыфIыгъуэ кърикIуэ тырти - ар кIуэжынут и сабиигъуэр, и гъащIэм и IэфIыпIэр щигъэкIуа, и псэм и щIасэ, мазэ нэблэгъауэ имылъэгъуа и жылэжьым ...

ХЬЭМЫЩЭ щапIар Акъбащ Ипщэм, езы къуажэдэсхэр АстемырейкIэ зэджэ жылэм, пщIэшхуэ щызиIэу дэса унагъуэщ. Абы и адэ Къэрэщей Тагдин лэжьакIуэшхуэу къэгъуэгурыкIуащ - бригадирщ, къуажэ советым и тхьэмадэуи, колхоз председателуи щытащ. Зэкъуэшитхум я нэхъыжьыр Хьэмыщэти, арат Iэпыдзлъэпыдзу пщIантIэм къыдэнэр. Ауэ унагъуэм къыщылъыс къалэнхэмкIэ зэфIэкIыртэкъым щIалэ ныбжьыщIэм и пщэ къыдэхуэр. Школым къыдыщIэс и ныбжьэгъухэм ещхьу, абыи щIэмычэу къыхуихуэрт колхоз губгъуэм щылэжьэну.

Класс нэхъыжьхэм щынэсам Хьэмыщэ къыхихатэкъым еджапIэ нэужьым и гъащIэ гъуэгуанэр зытриубыдэну IэщIагъэр сыт хуэдэми. Абы я хьэблэм дэст и цIэр куэдрэ жаIэу, дохутыру зэреджэр зэпымыууэ къыдрагъэжейуэ зы щIалэ - Нэгъаплъэхэ Владимир. Абы и дежи зэзэмызэ и гур жэрт балигъ гъащIэм и бжэщхьэIум нэса Къэрэщейм икIи, и хьэблэгъум ещхь хъумэ, и унэр Тхьэм къибгъауэ къыщыхъунут.

Гъуэгу зэхэгъэкIыпIэм тет щIалэр, имыщIэххэу, а Iуэхум тригъэгушхуащ Акъбащ щызэхэт колхозым зоотехникыу щылажьэ и адэ къуэш Фрунз, «уи пIэм ситамэ, дохутыру седжэнт», - жиIэри. Адэ къуэшым и чэнджэщым и ужькIэ щIалэр Налшык дэт медучилищэм щIэтIысхьащ. Ар къызэриухыу армэм дашащ. А здэкIуами и IэщIагъэмкIэ IэнатIэ къыщыхуагъуэтащ.

Дзэ къулыкъум къикIыжа нэужь, Хьэмыщэ дохутыру щылэжьэну ягъэкIуащ Инарыкъуей жылэм. Абы зы илъэскIэ щыIауэ, мурад ищIащ дохутыр IэщIагъэм нэхъ кууэ хуеджэну икIи Дон Iус Ростов дэт мединститутым щIэтIысхьащ. Ар къэзыухыу къэзыгъэзэжа Къэрэщейр Налшык дэт сабий поликлиникэм ягъэуври, абы зэманыфIкIэ щылэжьащ.

Ауэрэ здекIуэкIым, зы махуэ гуэрым Къэрэщейм къыIущIащ республикэм фIыуэ къыщацIыху дохутыр Iэзэ, онкологие диспансерым и унафэщI Къущхьэкъан Хьэмидбий икIи къыжриIащ: «Сэ уэ сыпщогугъ ди лэжьапIэм унэуву лыших узым натIэрыуапIэ ищIа сабийхэм щеIэзэ IэнатIэ щхьэхуэ къызэбгъэпэщыну».

Дауи, апхуэдэ къалэн гугъур япэ къэс дохутырым и пщэ зэрыдамылъхьэнур бэянт. А Iуэхур зэфIигъэувэну дзыхь къыщрагъэзым, Къэрэщейр а IэнатIэм пэрыуващ икIи республикэм щыяпэу лъагъуэ пхишащ. Абы зэрыIута зэманым къриубыдэу сабий мащIэм еIэза, игъэхъужа?! А лэжьыгъэр зэтриухуэу илъэс зыбжанэ дэкIа иужь, Хьэмыщэ ягъэкIуащ нэгъуэщI IэнатIэ: онкологие диспансерым хэт поликлиникэм и тхьэмадэу ягъэуващ. Абыи гугъу зыщригъэхьащ дохутырым. И зэман, и акъыл, и щIэныгъэ, и зэфIэкI еблэжакъым, къызэгъэпэщыныгъэ лэжьыгъэшхуэ зэхиублащ здагъэкIуа IэнатIэр нэсу зэтригъэувэху.

Илъэс 18-кIэ Хьэмыщэ и пщэ дэлъащ а къалэн гугъур. Мы зэманым ар мэлажьэ уз шынагъуэм и хъым ихуа балигъхэм еIэзэ дохутыру. Абы и лэжьапIэ пэшыбжэм сыт щыгъуи цIыхур щыIувщ. ЩыIувщ, зэрыдохутырыфIыр, зэрыбзэIэфIыр, зэрыцIыху гуапэр, зэрыIэпэ щабэр ящIэри.

Къэрэщей Хьэмыщэ зэи игу ихуркъым дохутыр IэщIагъэм хуеджэу IэнатIэ Iуува нэужь щIэгъэкъуэн къыхуэхъуахэр, зыдэплъейуэ щытахэр. Нобэ къыдэлажьэхэми яхужиIэн иIэщ:

- Щапхъэ зытесхын куэд сыщрихьэлIащ си гъащIэ гъуэгуанэм, - жеIэ Къэрэщейм. - Псом япэу зи цIэ къыхэзгъэщынур Къущхьэкъан Хьэмидбийщ. Республикэм зы дохутыр Iэзэ исмэ, ар етIуанэу къыщIэкIынт, апхуэдизкIэ и IэщIагъэм хуэIэижьти. Езыр акъылышхуэ зиIэ дохутыр телъыджэт, апхуэдэуи цIыхугъэ лъагэ зыхэлът. Нэхущ Къэралбии гуапэу сигу къокIыж: ар университетым щылажьэрт лыших узыфэ шынагъуэм еIэзэным щыхурагъаджэ курсхэм я нэхъыжьуи, куэдым дыхуигъэсащ, дыхуиущиящ дохутыр нэхъ щIалэхэр. Езыр цIыху гуапэт, бзэ IэфIт, зэпIэзэрытт. Дохутыр нэхъыщхьэу диIа Бэрокъуэ Мухьэмэди цIыху зэгът, зэгурыIуэ дяку дэлъу дыкъызэдекIуэкIащ. Абы иужькIэ ди унафэщIу щытащ Мыкъуэ Мурат. Нобэ диспансерым ди нэхъыжь КIэнцIэлий Анатоли щIалэ хъарзынэщ. Тыншу дыдолажьэ. Ди сымаджэщым щыIэу къыщIэкIынкъым зи Iуэхум псэ къабзэкIэ бгъэдэмыт. Я цIэ къисIуэну сыхуейт жэуаплыныгъэшхуэ зыпылъ я IэнатIэр нэгъэсауэ езыхьэкI дохутырхэу Джэрыджэ Розэ, Дудар ФатIимэ, КIыщ Людмилэ, ХьэцIыкIу Замирэ, Ламердон Зухра, Токумаев Марат сымэ.

Илъэс 44-рэ мэхъу онкологие сымаджэщым и дохутыр Къэрэщей Хьэмыщэ и IэщIагъэ гугъум зэрыпэрытрэ. Апхуэдиз зэманым къриубыдэу цIыху дапщэ ар зэIэзар?! Дапщэм дэрэжэгъуэ яритыжа?! Дапщэм я дыгъэр пигъэнэжа?! Абы я бжыгъэр, дауи, къыпхуэлъытэнукъым. Iыхьэ лейуэ а дохутырым гуапэ щымыхъуу, и лъэр щIимыгъэкIыу къанэркъым а зэIэзахэм ящыщ гуэр къыIущIэрэ «Зэгуэрым гугъэ къысхэплъхьэжат, си гупэр гъащIэм хуэбгъэзэжат, сыбгъэхъужат, Хьэмыщэ», - къыжриIэмэ. Ар насыпышхуэу ебж, апхуэдэхэм деж и щхьэр лъагэу елъагъуж дохутырым.

Зэгуэрым Хьэмыщэ деж IэплIэкIэ къыщIахьат илъэсих зи ныбжь щIалэ цIыкIу, уазэрэ бзууэ гъуауэ икIи земыкIуэфу. Ар щилъагъум, дохутырым и гур пыузыкIащ. Сабийр набдзэгубдзаплъэу къызэпиплъыхьа нэужь, нэщхъеягъуи гугъэ тIэкIуи зи нэгухэм къарих адэ-анэм ягуригъэIуащ: «Сэ схузэфIэкIыр есщIэнщ, ауэ псалъэ фэстыфынукъым згъэхъужыфыну». Сабийр зейхэм я дзыхь кърагъэзри, дохутырыр еIэзэу щIидзащ щIалэ цIыкIум. Махуэ зыбжанэ нэхъ дэмыкIыуи къызэфIигъэуващ. Ауэрэ мазэ бжыгъэ нэхъ димыхыу игъэхъужыпащ... Зи сабийр къызэфIэувэжыну щIагъуэу щымыгугъыж адэ-анэм абы щыгъуэ къагуфIар сыт хуэдиз?! Ар пхуэмыIуэтэщIын гурыщIэщ. А щIалэ цIыкIур бынунагъуэ хъуауэ иужькIэ къыIущIэжащ Хьэмыщэ. Апхуэдэ щапхъэхэр мащIэкъым.

Къэрэщейр зыIут IэнатIэр, зэрыгурыIуэгъуэщи, икъукIэ жэуаплыныгъэшхуэ зыпылъщ. Лыших узыр зыпкърыт цIыхум уеIэзэным къаруушхуэ ехь. НэгъуэщI зыгуэркIэ тIэкIу зытумыгъэумэ, а IэнатIэм уи лъэр щIихыпэнкIэ зыхуэIуа щыIэкъым. Абыихущхъуэу,къаруущIэкъыпхэзылъхьэжу Хьэмыщэ ебж къэзыухъуреихь дунейм и дахагъэр, лъэсу къэкIухьыныр. ЛэжьапIэм щыкIуэкIи къыщыкIуэжкIи ар машинэ итIысхьэркъым. ЦIыхум я нэгур зэлъыIухауэ, нэфIэгуфIэу ирихьэлIэмэ, псом хуэмыдэу къакъэ- пщIыпщIу сабийхэр илъэгъуамэ, абы и гур хохъуэ...

Ди жагъуэ зэрыхъунщи, дэ къытхэтщ зи бзэр, зи щэнхабзэр щIагъуэу къизымыдзэж куэд. Адыгэ тхылъи газети емыджэ, театрым и бжэIупэм игъащIэм Iумыхьа. Хьэмыщэ ящыщкъым абыхэм:

- Адыгэ газетым соджэ илъэс Iэджэ щIауэ. Адыгэ тхылъхэр зыпэсщI щыIэкъым. Сэ щIэзджьыкIащ ЩоджэнцIыкIу Алий, КIыщокъуэ Алим, Шортэн Аскэрбий, Теунэ Хьэчим, КIэрашэ Тембот, ШэджыхьэщIэ Хьэмыщэ сымэ я тхылъхэр. Псом хуэмыдэжу сыдихьэхыу седжащ Нало Ахьмэдхъан и тхыгъэхэр зэуIуу зэрыт и тхылъиплIым. ИтIанэ дызэрыцIыкIурэ нартхэм ятеухуа хъыбархэр ди Iэпэгъуу дыкъекIуэкIащ. Си щхьэкIэ ди щIэблэм дежкIэ щапхъэ хьэлэмэту собж нартхэм яхэлъа лIыгъэр, цIыхугъэр, нэмысыр. Адыгэ театрым спектаклыщIэ щагъэлъагъуэмэ, Iэмал иIэххэу блэзгъэкIыркъым. Си закъуэкъым, унагъуэри сщIыгъуу сокIуэ. Апхуэдэу адыгэ уэрэджыIакIуэхэр зыхэт концертхэри фIыуэ солъагъу. Ди унагъуэм щызекIуэр адыгэбзэщ. Уи бзэр бгъэкIуэдыжмэ, лъэпкъыр ухэкIуэдэжауэ аращ.

И IэнатIэр гу хьэлэлрэ псэ къабзэкIэ зэрызэрихьэм, дохутыр IэщIагъэ зэригъуэтрэ зэфIигъэкIа Iуэху дахэхэм я саулыкъукIэ иджыблагъэ Къэрэщейм къыфIащащ «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щIыхь зиIэ и дохутыр» цIэ лъапIэр. ФIы зылэжьу, щытхъу зыхужаIэу, цIыхум и узыншагъэм и хъумакIуэу зи гъащIэ Iыхьэр езыхьэкI адыгэлIым, шэч хэмылъу, иригушхуэ хъунущ Хьэмыщэ и унагъуэр - медицинэ IэнатIэм илъэс IэджэкIэ щылэжьа и щхьэгъусэ Лоли, я бынхэу Ларисэ, Марьянэ, Залым сыми, абыхэм къащIэхъуэжа щIэблэри.

МЫIЗ Ахьмэд.

ЩIалэгъуалэр къыхашэ

● Гу зылъытапхъэ

Налшык къалэ округым и щIыпIэ администрацэм ФизкультурэмкIэ, спортымрэ щIалэгъуалэ IуэхухэмкIэ и управленэм «Илъэсым и волонтёр» къалэ зэхьэзэхуэ иригъэкIуэкIынущ. Ар хуэунэтIащ волонтёр Iуэхум щIалэгъуалэ нэхъыбэ къыхэшэным, ахэр жылагъуэ лэжьыгъэм хуэжыджэру гъэсэным.

ЗЭХЬЭЗЭХУЭМ хэт хъунущ еджапIэхэм щIэс щIалэгъуалэ жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм хэт дэтхэнэри, абыхэм я ныбжьыр илъэс 14 - 30-хэм хиубыдэмэ, 2016 гъэм хуагъэхьэзыра социальнэ проект яIэмэ е 2015 гъэм ирагъэкIуэкIа лэжьыгъэр наIуэу къагъэлъэгъуэжмэ.

Лэжьыгъэхэр тебухуэ хъунущ мы къыкIэлъыкIуэну Iуэхугъуэхэм:

«Ветеранхэмрэ нэхъыжьхэмрэ гулъытэ яхуэщIын»;

«Сабийхэм гулъытэ яхуэщIын»;

«Гугъуехь хэхуа цIыхухэм ядэIэпыкъун»;

«Дыкъэзыухъуреихь дунейр хъумэн»;

«Узыншагъэр хъумэн».

Зэпеуэм щытекIуэхэм дипломхэмрэ саугъэт лъапIэхэмрэ иратынущ.

Зэпеуэм ирагъэхь тхыгъэхэр 2015 гъэм щэкIуэгъуэм и 20 пщIондэ щыIахынущ Налшык къалэ округым и щIыпIэ администрацэм ФизкультурэмкIэ, спортымрэ щIалэгъуалэ IуэхухэмкIэ и управленэм. ХэщIапIэр: **Налшык къалэ, КIыщокъуэм и уэрам, 70, 24-нэ пэш. ФыщIэупщIэ хъунущ мы телефонхэмкIэ: (88662) 42-27-68; (88662) 47-46-96.**

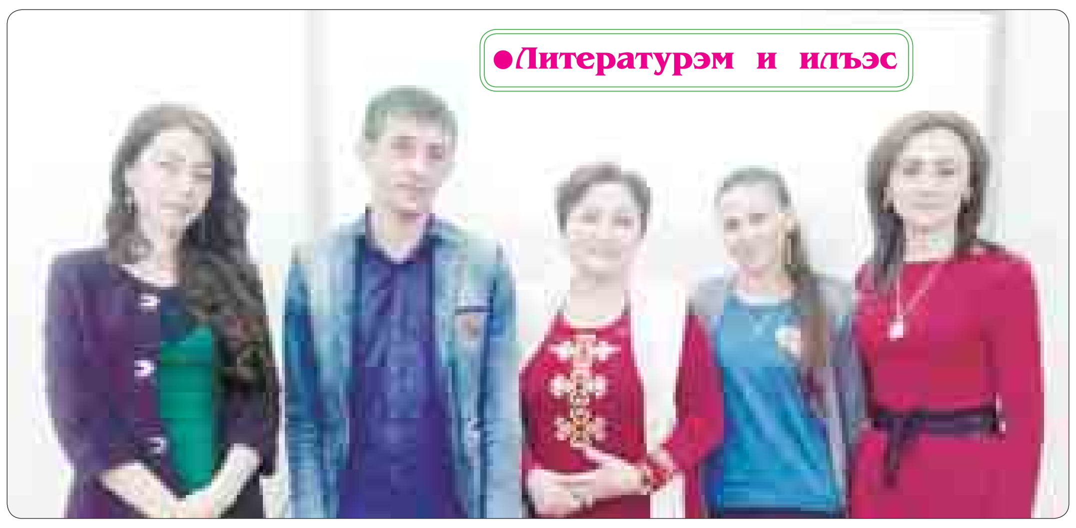

● Литературэм и илъэс

Профессорым гулъытэ къахуещI

IутIыж Борис и фэеплъу екIуэкIащ тхакIуэ ныбжьыщIэхэм я зэпеуэ. Абы щытекIуахэм ящыщ гуп Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетым иригъэблагъэри, иригъаджэхэм яIуигъэщIащ, я тхыгъэхэм тригъэпсэлъыхьащ филологие щIэныгъэхэм я доктор, профессор Бакъ Зерэ.

- СТУДЕНТХЭМ сыт щыгъуи щапхъэ зытрахын ялъагъун хуейщ, ехъуэпсэн хуэдэу. Аращ фыкъыщIезгъэблэгъар - ди литературэм и къэкIуэнур фэ зыгуэркIэ къывэлъытауэ къызолъытэ. Бзэр зэрыпхуэхъумэнур литературэщ. Абы и лъэныкъуэкIэ зэпеуэм фIы куэд кърикIуэнущ - нэхъыфIу къалъыта тхыгъэхэм еджэнущ цIыхухэр. Къапщтэмэ, сэри сэбэп къысхуэхъуащ мы Iуэхур. «Адыгэ литературэм и жанр цIыкIухэр» и фIэщыгъэу студентхэм дерс изогъэджри, мы рассказхэр си программэм хэзгъэхьакIэщ.

Зэпеуэр къыщызэщIакъуэжыну махуэм и пщэдджыжьым радиомкIэ къэпсалъэу срихьэлIащ Къэбэрдей Адыгэ Хасэм и тхьэмадэ, «Адыгэ псалъэ» газетым и редактор нэхъыщхьэ ХьэфIыцIэ Мухьэмэд. Зэхьэзэхуэр къызэрызэрагъэпэща щIыкIэм, лэжьыгъэхэм зэрыхэплъам я гугъу ищIат. Си гуапэ хъуащ хъыбарыр. Зэпеуэр зи жэрдэм, саугъэтхэр зыта Думэн (Iэдэмей) Акилэ, абы дэIэпыкъуа псоми фIыщIэ яхуэфащэщ. Литературэм и илъэсым апхуэдэ Iуэху дахэр зэрырагъэкIуэкIар куэд и уасэщ!

Университетым ирагъэблэгъахэм ящыщт КъБКъУ-м и инженер-техникэ факультетыр къэзыуха, КъБР-м и радиом и адыгэ къудамэм и лэжьакIуэ Джэдгъэф Беслъэн. Абы жиIащ адыгэбзэ къудамэм щеджэ студентхэм яIущIэныр, епсэлъэныр зэригуапэр.

- Адыгэбзэр фIыуэ солъагъу, усэ, рассказхэр сотх. Ауэ тхакIуэу зыкъэслъытэжыркъым. Жыг хасагъащIэм сыхуэдэщ, къызэхъулIэнур зэманым къигъэлъэгъуэнущ. ГъащIэ гъуэгум техьагъащIэм щапхъэ зытрихын, чэнджэщ къезытын нэхъыжь гуэр къыщхьэщытмэ, хъарзынэщ. Сэ апхуэдэу сиIэщ си адэшхуэ Джэдгъэф Хъусен, - жиIащ абы.

«Адыгэ псалъэ» газетым и лэжьакIуэ Щомахуэ Залинэ тепсэлъыхьыжащ IутIыж Борис ицIыхуу, тхэным и IуэхукIэ абы чэнджэщ къриту зэрыщытам.

- Тхэн щыщIэздзагъащIэхэм IутIыж Борис и деж сыкIуэрт, си тхыгъэхэр езгъэлъагъуурт. А зэманым стха тхыгъэ кIэщIхэр мыхьэнэншэу зэрыщытар иджы къызгуроIуэж, ауэ абы щыгъуэ сфIэхьэлэмэтт. Борис сытригъэгушхуэн щхьэкIэ, стхыхэр схуигъэдахэрт... Егъэлеяуэ си гум щIыхьат IутIыж Борис дунейм щехыжам. Бакъ Зерэ дригъаджэрт абы щыгъуи, ЩоджэнцIыкIу Алий и цIэр зезыхьэ Къэбэрдей къэрал драмэ театрым, гуауэ дауэдапщэхэр щекIуэкIым, дишат. А махуэр сигу икIыжынукъым зэи - лъэпкъым фIыгъуэшхуэ зэрыхэщIар къызгурыIуат...

КъБР-м Гуманитар къэхутэныгъэхэмкIэ и институтым и щIэныгъэ лэжьакIуэ, филологие щIэныгъэхэм я кандидат, усакIуэ Хьэвжокъуэ Людмилэ жиIащ мы зэпеуэм и фIыгъэкIэ рассказ зэритхар, а жанрымкIэ хузэфIэкIынум зэреплъар.

- Куэд щIауэ псэкIэ къесхьэкIырт зы сюжет гуэр. Зэпеуэм и хъыбар щызэхэсхым, сюжетым гъащIэ естыну зеспщытащ. Мы зэпеуэм мыхьэнэ иIащ зи тхыгъэкIэ нэхъапэм дымыцIыхуа щIалэгъуалэ гуп утыку къиша хъунымкIэ. Хьэуа къабзэ гуэр литературэм къыхихьауэ къызолъытэ, - жиIащ Людмилэ.

- IутIыж Борис теухуауэ къыхалъхьа зэпеуэр литературэ Iубыгъуэ IэфIу зыхэсщIащ сэ. ЩIалэгъуалэм ятхам си щIэщыгъуэу седжащ. Дэтхэнэми укъигъэуIэбжьу, уигъэгупсысэу, бгъэщIагъуэу зыгуэр хэлът. Хэт и сюжет нэхъ IэкIуэлъакIуэу зэхэгъэуват, хэт къызэриIуэта бзэм узыIэпишэрт, хэти и тхыгъэм пхриш гупсысэ хъуэпскIым уиIыгът. Пэжщ, абыхэм яхэлът арэзы узытемыхъуэн гуэрхэри - нэгъуэщIуи хъунукъым, цIыху къэс гупсысэ щхьэхуэ иIэжщ. Художественнэ тхыгъэм зэдауэ, зэчэнджэщ гуэр къишамэ, ар зытхам къехъулIауэ аращ, - жиIащ «Адыгэ псалъэ» газетым и лэжьакIуэ Гугъуэт Заремэ.

ХьэщIэхэр студентхэм ядэгуэшащ езыхэр адыгэбзэ къудамэм щыщIэсам теухуа гукъэкIыжхэмкIэ.

- Сытым дежи сигу къокIыж Зерэ и лекцэхэр. Псом хуэмыдэжу усэ къытхуеджэу зэрыщытар. КъыхэщыпыкIа защIэт. Бакъ Зерэ къеджэу зэ зэхэсха усэхэм иджы къеджэIауэ срихьэлIэми, си нэгум къыщIэувэр, си тхьэкIумэм итыр Зерэрэ и макъымрэщ. Апхуэдизу зэкIур пхузэкIэрычыжыркъым, - жиIащ Хьэвжокъуэ Людмилэ.

ХЬЭГЪЭБАНЭ Залинэ.
Сурэтыр **Чэрим Юрэ** *трихащ.*

● Егъэджэныгъэ

Университетхэр нэхъри зэпещIэ

Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал мэкъумэш университетым жэпуэгъуэм и 14-м щекIуэкIащ «ЩIыналъэ социально-экономикэ IэнатIэхэм я зыужьыныгъэр: методологиер, теориер, Iуэху зехьэкIэр» щIэныгъэ-къэхутэныгъэ конференцыр.

АР ЩIИДЗЭН ипэ къихуэу къызэIуахащ экономикэ щIэныгъэхэм я доктор, профессор, УФ-м, КъБР-м щIэныгъэмкIэ щIыхь зиIэ я лэжьакIуэ Къумахуэ Башир Iэубэчыр и къуэм и фэеплъыр. ХьэщIэхэр къыщыпсалъэм къыхагъэщащ Къумахуэ Башир, псом япэу, цIыху гуапэу, гу щабэу, жьыми щIэми захигъэзагъэу зэрыщытар. Къумахуэ лъэпкъым я нэхъыжьти, ар хьэзырт къыхуэныкъуэ дэтхэнэми дэIэпыкъуну, зыщIигъэкъуэну. Башир Хэку зауэшхуэм и ветерант, Къэбэрдей-Балъкъэрым и япэ экономистт, экономикэ факультетым и япэ декант.

Абы иужькIэ къызэхуэсахэр ирагъэплъащ «Абхъаз Республикэм и япэ Президент Ардзинбэ Владислав и фэеплъу» зыфIаща гъэлъэгъуэныгъэм.

АдэкIэ хьэщIэхэр ирагъэблэгъащ щIэныгъэ-къэхутэныгъэ конференцыр щекIуэкIыну пэшым. ХьэщIэ лъапIэхэм ящыщт Абхъаз къэрал университетым и профессор, экономикэ щIэныгъэхэм я доктор Шалашаа Заур, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым ЕгъэджэныгъэмкIэ, щIэныгъэмрэ щIалэгъуалэ политикэмкIэ и комитетым и унафэщI Азычэ Светланэ, Абхъаз лъэпкъ щэнхабзэ центрым и унафэщI ГъущIапщэ Ингэ, Абхъаз къэрал университетым и мэкъумэш-инженер къудамэм и декан Смир Розетэ, КъБКъМУ-м и унафэщIу щыта Щыхьмырзэ Мухьэмэд сымэ, нэгъуэщIхэри.

Конференцыр къызэIуихащ КъБКъМУ-м и ректор Апажэ Аслъэн. Абы жиIащ нобэрей зэхыхьэр зыхуэгъэпсар, мыпхуэдэу зэкъуэту, зэгъусэу зэрызэдэлажьэр и гуапэ зэрыхъури и псалъэм къыхигъэщащ. ХьэщIэхэм ящыщу япэу псалъэ иратащ Шалашаа Заур. ЩIэныгъэлIым и гуапэ хъуащ зэIущIэм къызэрырихьэлIар икIи саугъэт гукъинэж, Абхъазым и япэ Президенту щыта Ардзинбэ Владислав и сурэтыр, ЩIыхь тхылъ и гъусэу тыгъэ хуищIащ Апажэ Аслъэн.

Конференцым доклад купщIафIэ щызыщIахэм ящыщщ ГъущIапщэ Ингэ. Абы жиIащ Абхъаз къэрал унивеситетымрэ Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал мэкъумэш университетымрэ илъэс зыбжанэ хъуауэ Iуэху зэрызэдащIэр, зыр зым дэIэпыкъуу зэрызэдэгъуэгурыкIуэр. Абхъазым и япэ Президенту щыта Ардзинбэ Владислав и гъащIэм щыщ теплъэгъуэхэр къызыхэщыж видеогъэлъэгъуэныгъэхэм иригъэплъащ пэшым щIэсхэр.

ХЬЭРЭДУРЭ Аллэ.

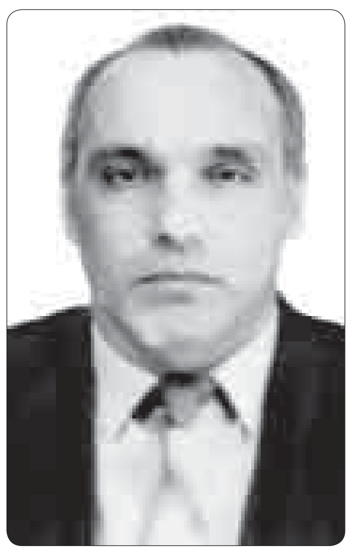

● Хъуэхъу

Усыгъэр фIыуэ зылъагъухэм къагуроIуэ

Адыгэ усакIуэ цIэрыIуэ, КъБР-м щэнхабзэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ Бицу Анатолэ ди лъэпкъ литературэм хэлъхьэныгъэшхуэ хуэзыщIахэм ящыщщ. Абы и къалэмыпэм къыщIэкIахэр бзэ зэмылIэужьыгъуэхэмкIэ дунейм къытехьащ, и тхылъхэр Налшык, Мэзкуу къыщыдэкIащ. Дызэрыгушхуэ ди усакIуэ цIэрыIуэм хуэфащэ гулъытэ къызэрыхуащIам щхьэкIэ дохъуэхъу.

ПЩIЭ зыхуэтщI Анатолэ! «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и цIыхубэ усакIуэ» цIэ лъапIэр къызэрыпфIащамкIэ дынохъуэхъу. Ар Литературэм и илъэсым зэрыхиубыдар ди гуапэщ, уи къалэмыпэм къыщIэкIыр купщIафIэу, дунейпсо усыгъэм щыщ Iыхьэ хъуным хуэфащэу уолажьэри.

Узыншагъэрэ гукъыдэжрэ уиIэну дынохъуэхъу. Усыгъэр фIыуэ зылъагъухэм къагуроIуэ уэ пхузэфIэкIар икIи абы папщIэ пщIэ къыпхуащI.

Ди гум къыбгъэдэкIыу бжыдоIэ: дыхуейщ уи псалъэ зэхэтхыну, уи тхылъыщIэ тлъагъуну!

«Адыгэ псалъэ» газетым, «Iуащхьэмахуэ», «Нур» журналхэм я редакцэхэр, «Эльбрус» тхылъ тедзапIэ, КъБР-м я радиом и адыгэ редакцэ, Дунейпсо Адыгэ Хасэ, Къэбэрдей Адыгэ Хасэ, ЩоджэнцIыку Алий и цIэр зезыхьэ псапащIэ фонд.

● Суд

Хьэгъэщагъэ Iэмалхэр

Урысейм и ФСБ-м КъБР-м щиIэ къудамэм и лэжьакIуэхэм бюджет мылъкур зэрызэхадыгъуэ щIыкIэр къыщIагъэщащ.

БЕЛДЖЫЛЫ зэрыхъуамкIэ, Лэскэн районым щыпсэу щхьэзакъуэ хьэрычэтыщIэхэу, 1987 гъэм къалъхуа К. А. А.- рэ 1960 гъэм къалъхуа А. Б. Г.- рэ КъБР-м лэжьыгъэ IэнатIэр зэрыщызэпэубыдар ягъэмэщIэным теухуа республикэ программэм хухаха ахъшэм щыщу зэрызэкIэлъыкIуэм хуэдэу сом мин 411-рэ 600-рэ, сом мин 470-рэ 400-рэ хьэгъэщагъэ IэмалкIэ зэхадыгъуащ. ЛэжьапIэ IэнатIэщIэхэр къызэIуахыну зэрамурадым теухуа хъыбарыпцIхэр хьэрычэтыщIэхэм Iэрагъэхьащ цIыхухэр IэнатIэ гъэувынымкIэ район IуэхущIапIэм. Абы щыгъуэми, къызэрагъэгугъахэри ягъэзэщIакъым, яIэрыхьа бюджет мылъкури зэхадыгъуащ.

ЩIэпхъаджагъэ зэралэжьамкIэ ягъэкъуаншэхэм зыкъаумысыжащ. Уголовнэ Iуэхухэм хэплъащ Лэскэн район судыр. Абы и унафэкIэ тIуми илъэситI тезыру тралъхьащ лъэхъуэщым имысу ирахьэкIыну. Абыхэм япшыныжынущ къэралым ирата хэщIыныгъэр.

Урысейм и ФСБ-м КъБР-м щиIэ къудамэм и пресс-IуэхущIапIэ.

● ФщIэн папщIэ

Къуэды япшын

КъБР-м щыIэ МВД-м и ГИБДД-м къызэритымкIэ, гъуэгум щекIуэкIыр зытх Iэмэпсымэхэм жэпуэгъуэм и 23 - 29-хэм 7697-рэ хабзэр къызэпаудауэ къагъэлъэгъуащ. Абы ипкъ иткIэ къуэдыуэ сом мелуани 4-рэ мин 530-рэ тралъхьащ. А зэманым къриубыдэу сом мелуани 2-рэ мин 244-м щIигъу (тралъхьам и процент 49,5-р) япшынащ.

Къуэдыр махуэ 60-м къриубыдэу япшын хъунущ. Абы фIагъэкIамэ, Iуэхур суд приставхэм Iэрагъэхьэ.

Административнэ къуэдыр хабзэм игъэува пIалъэм (УФ-м и КоАП-м и 20.25 статья) къриубыдэу ямыпшынмэ, ар хуэдитIкIэ ягъэбагъуэ е сыхьэт 50-кIэ цIыхур ягъэлажьэ.

Къуэдыр птелъырэ-птемылърэ къыщыпщIэфынущ Урысейм и Къэрал автоинспекцэм и сайтым - **www.gibdd.ru**, КъБР-м Къэрал IуэхутхьэбзэхэрщызэфIах и центрхэм (МФЦ).

Къуэдыхэр щыхэплъхьэ хъунущ Урысей пощтым, ХъумапIэ банкым е нэгъуэщI коммерцэ банкхэу ГИБДД-м и къуэдыхэр щыIаххэм.

БЫХЪУРЭ Миланэ.

ГущIыхьэ тщыхъуащ

Зэшыпхъухэм (Блэнауэ Женя, ШэджыхьэщIэ Ленэ, Вэрокъуэ Майе, Шыпш Марие, Мер Людэ сымэ) гущIыхьэ тщыхъуащ зи тхыгъэ гуимыхужхэмкIэ дигури ди псэри куэд лъандэрэ зытхьэкъуа тхакIуэшхуэ Къэрмокъуэ Мухьэмэд Мухьэжид и къуэр дунейм зэрехыжар. Абы и Iыхьлыхэми благъэхэми дахуогузавэ. ЖэнэткIэ Тхьэм игъэгуфIэ Мухьэмэд! Дыхуэарэзыщ.

Иужьрей зэIущIэм «Къэбэрдейр» къыщыпрагъэх

● Футбол

Гуп нэхъыщхьэм хагъэкIыну ещанэ командэр наIуэ зыщIа зэIущIэмкIэ Къэбэрдей-Балъкъэрым футболымкIэ и мыгъэрей чемпионатыр иухащ.

2015 гъэм и зэхьэзэхуэм и кIэух джэгугъуэр жэпуэгъуэм и 24 - 25 махуэхэм зэхэтами, чемпионатыр зэфIэкIатэкъым. Абы къэнэжат «Бедик»-мрэ «Спартак-Д»-мрэ Арщыдан къуажэм щрагъэкIуэкIын хуей зэIущIэр. Ар ягъэIэпхъуат налшыкдэсхэр Урысей Футбол Зэгухьэныгъэм и кубокым щыщIэбэна зэпеуэм зэрыхэтам къыхэкIыу. Ди жагъуэ зэрыхъущи, а Iуэхугъуэм псалъэмакъ мыщхьэпэ къикIащ. ИкIи ар лъабжьэншэкъым. Дуней псом щыхабзэщ футболымкIэ зэхьэзэхуэхэм я кIэух джэгугъуэм хыхьэ зэIущIэхэр зы махуэм икIи зы зэманым зэтехуэу ирагъэкIуэкIыу, адрейхэр зэриухам теухуауэ иужь къинахэм хьэгъэщагъэ зэрамыхьэн папщIэ. Къэбэрдей-Балъкъэрым и мыгъэрей чемпионатым апхуэдэу щахузэфIэкIакъым икIи, къэхъун хуейтэкъэ а ягъэIэпхъуа зэIущIэм наIуэ щыхъуну хэт ещанэу гуп нэхъыщхьэм хагъэкIынуми?! Зэдэджэгужыну къызыпэщылъ «Бедик»-мрэ «Спартак-Д»-мрэ я зэпэщIэтыныгъэм щыхагъащIэр лей къэхъунут, ауэ зэрытемыгъакIуэмэ... Шэрэдж Ищхъэрэ и «Къэбэрдейр» къыпихынут. Куэдым зэрыхуагъэфэщауэ, иужьрей Iуэхугъуэр къэхъуащ - Арщыдан щекIуэкIа зэIущIэр 0:0-у иухащ.

Абы къыхэкIыу, нэхъапэIуэкIэ Къэбэрдей-Балъкъэрым и чемпионатым и иужь увыпIэхэр яубыду лей къэхъуа Шэджэм къалэмрэ Шэджэм ЕтIуанэ къуажэмрэ я командэхэм гъусэ яхуэхъуащ шэрэджищхъэрэдэсхэр. Ахэр яхъуэжынущ КъБР-м и япэ гупым щекIуэкI зэхьэзэхуэм пашэныгъэр къыщызыхьахэу зыщыщ щIыпIэм я цIэр зезыхьэхэу «Iэдиихумрэ» «ХьэтIохъущыкъуеймрэ» я гъусэу «ГорИС 179 Прохладнэм». Иужьреймапхуэдэ хуитыныгъэ иIэн папщIэ «Нартан»-р зэIущIэ щхьэхуэм щыхигъэщIэн хуей хъуащ. А тIуми зыхэта гупхэм етIуанэ увыпIэр къыщахьат.

Гъуащхьауэхэм я зэпеуэр ШащIэ Беслъэн и текIуэныгъэкIэ иухащ. Къэбэрдей-Балъкъэрым зэи къыщымыхъуауэ абы мы гъэм я хьэрхуэрэгъухэм я гъуэм топ 83-рэ (!) дигъэкIащ. «Къэхъуныр» гуп нэхъыщхьэм зэрыщыджэгу иужьрей илъэсиплIым къриубыдэу чемпионатым хыхьэ зэIущIэхэм я закъуэ ШащIэр 232-рэ (!) къыщыхэжаныкIащ. Апхуэдэ зэгуэр зыхузэфIэкIа щыIауэ фIэщщIыгъуейщ.

ЕтIуанэ увыпIэр зыубыда «Автозапчасть»-м и гъуащхьауэ Хьэбылэ Алими щытхъушхуэ хуэфащэщ. Абы мы гъэм топ 73-рэ дигъэкIащ. Ахэр нэхъыбэжуи щытыфынут иужьрей зэIущIэм щыджэгуамэ, ауэ фэбжь зэригъуэтам и зэранкIэ ар блигъэкIын хуей хъуащ.

Физэрыщыгъуазэщи, зэхьэзэхуэр иухыным джэгугъуитI иIэжу мы гъэм Къэбэрдей-Балъкъэрым и чемпион хъуащ «Къэхъуныр». Ар а командэм и япэ ехъулIэныгъэшхуэщ икIи сыт илъэныкъуэкIи шэч къызытумыхьэнщ. Псалъэм папщIэ, къэхъундэсхэр зэхьэзэхуэм зэи къыщыхамыгъэщIам и закъуэкъым, атIэ джэгугъуэ 30-м ящыщу 27-м ахэр щытекIуащ. Чемпионым нэхъыбэрэ я хьэрхуэрэгъухэм топ яхудэзыгъэкIарэ (140-рэ) нэхъ мащIэ зыхудагъэкIарэ (22-рэ) мыгъэрей зэхьэзэхуэм хэтакъым.

Иджы щыгъуазэ фыхуэтщIынщ Къэбэрдей-Балъкъэрым футболымкIэ и гуп нэхъыщхьэм 2015 гъэм иужьу щрагъэкIуэкIа джэгугъуэм кърикIуа бжыгъэхэм: «**Псыгуэнсу**» (Псыгуэнсу) - «**Автозапчасть**» (Бахъсэн) - **2:2**, «**Родник**» (Псынэдахэ) - «**Кэнжэ**» (Кэнжэ) - **1:0**, «**Щтауч**» (Шэджэм) - «**Тэрч**» (Тэрч) - **7:1**, «**ЛогоВАЗ**» (Бабугент) - «**Бедик**» (Арщыдан) - **5:6**, «**Шэджэм-2**» (Шэджэм ЕтIуанэ) - «**Къэхъун**» (Къэхъун) - **1:10**, «**Бахъсэн**» (Бахъсэн) - «**Велес**» (Къэрэгъэш) - **2:2**, «**Къэбэрдей**» (Шэрэдж Ищхъэрэ) - «**Союз**» (Налшык) - **3:1**, «**Спартак-Д**» (Налшык) - «**Нарт**» (Нарткъалэ) - **4:2**.

ХЬЭТАУ Ислъам.

Къэбэрдей-Балъкъэрым футболымкIэ и гуп нэхъыщхьэм зэхьэзэхуэр зэрыщекIуэкIыр

Командэхэр	Дж.	Къ.	З.	ФI.	Т.	О.
1. «Къэхъун»	**30**	**27**	**3**	**0**	**140-22**	**84**
2. «Автозапчасть»	**30**	**23**	**4**	**3**	**131-46**	**73**
3. «ЛогоВАЗ»	**30**	**19**	**4**	**7**	**108-53**	**61**
4. «Союз»	30	16	3	11	79-52	51
5. «Тэрч»	30	14	1	15	68-82	43
6. «Бахъсэн»	30	11	5	14	45-71	38
7. «Родник»	30	12	1	17	70-100	37
8. «Нарт»	30	11	4	15	71-75	37
9. «Псыгуэнсу»	30	11	3	16	47-66	36
10. «Велес»	30	11	3	16	67-110	36
11. «Кэнжэ»	30	11	3	16	65-88	36
12. «Спартак-Д»	30	11	2	17	59-64	35
13. «Бедик»	30	10	5	15	50-61	35
14. «Къэбэрдей»	**30**	**9**	**8**	**13**	**60-75**	**35**
15. «Щтауч»	**30**	**9**	**4**	**17**	**64-103**	**31**
16. «Шэджэм-2»	**30**	**7**	**3**	**20**	**44-100**	**24**

● КъегъэлакIуэхэр

Уэс борэным хэгъуэщахэр

Осетие Ищхъэрэм щыщ альпиниститI Iуащхьэмахуэ щыIа уэс борэным игъэгъуэщауэ МЧС-м и къэлъыхъуакIуэ-къегъэлакIуэ гупым (ЭВПСО) и лэжьакIуэхэм къагъуэтыжри, кърашэхыжащ.

ТХЬЭМАХУЭ махуэм, жэпуэгъуэм и 25-м, сыхьэт 14-рэ дакъикъэ 30-м Урысей МЧС-м и Управленэ нэхъыщхьэу КъБР-м щыIэм КъызэрымыкIуэ щытыкIэхэмкIэ и IэнатIэм зи лэжьэгъуэу пэрытхэм хъыбар къаIэрыхьащ Iуащхьэмахуэ метр 4800-кIэ дэкIуея альпинист гупыр езыр-езыру къызэремыхыжыфым теухуауэ. ЭВПСО-м и къегъэлакIуэхэр ар къыщыхъуа щIыпIэм кIуащ.

Плъыр гупым щыщым зэрыжиIамкIэ, Осетие Ищхъэрэм щыщ спортсменитIыр пшагъуэмрэ уэс борэнымрэ я зэранкIэ гъуэщат. КъегъэлакIуэхэм альпинистхэр кърашэхыжащ къащымыщIIауэ.

БЕР Къантемыр,
Урысей МЧС-м и Управленэ нэхъыщхьэу КъБР-м щыIэм и пресс-IуэхущIапIэм и унафэщI.

Зэпеуэм фыхэтыну фыкъыдогъэблагъэ

Тхьэм и нэфI зыщыхуэн ди лъэпкъэгъу лъапIэхэ!

Узэрымыпсалъэ бзэм уригупсысэркъым, узэрымыгупсысэ бзэр щымыIэ пэлъытэщ - аращи, бзэм узэрыхущытым елъытащ лъэпкъым пщэдейм щиубыдыну увыпIэр. Жьабзэр фащэмэ, тхыбзэр Iэщэщ, а тIур зэпэIэщIэ хъумэ, зэмыгъусэу щытмэ, бзэм ихьын щыIэкъым. Ар гъащIэм къихьа зы пэжщи, жьабзэри тхыбзэри зэдгъэкIун хуейщ; щIэблэм анэдэлъхубзэр ищIэнымкIэ мыкъутэж шэсыпIэ дыщиувэфынур абдежщ. Адыгэбзэ псэлъэкIэмрэ тхыгъэмрэ щызэлъэIэскIэ, щызэлъэщIыхьэкIэ, бзэм иджыри ущыгугъ мэхъу, щIэблэри абы хуэшэрыуэу къызэрытэджынумкIэ фIэщхъуныгъэ уогъуэт...

ХьэтIохъущокъуэ Къазий и цIэр зезыхьэ Адыгэбзэ Хасэм къызэригъэпэщ «Си анэбзэ, си адыгэбзэ» зи фIэщыгъэ тхыгъэ зэпеуэри абы теухуащ. 9 - 11-нэ классхэм щIэс еджакIуэхэр мы зэхьэзэхуэм хэтыну, анэдэлъхубзэр зэращIэр, я гупсысэр тхыгъэм зэрырагъэзэгъэфыр, адыгэ тхыбзэ хабзэхэм зэрыщыгъуазэр къагъэлъэгъуэну ди гуапэу къыдогъэблагъэ.

Зэхьэзэхуэм кърихьэлIэну ныбжьыщIэхэм я пащхьэ итлъхьэнущ псалъэжь зыбжанэ. ЕджакIуэм и къалэнщ и гурылъ-гурыщIэхэр, и Iуэху еплъыкIэхэр, и дуней лъагъукIэр къызыхэщ тхыгъэ игъэхьэзырын хуейуэ.

Дэтхэнэ зы классми япэ, етIуанэ, ещанэ увыпIэхэр щагуэшынущ. Тхыгъэ нэхъыфI дыдэхэр зи IэдакъэщIэкI еджакIуэхэм щыхьэт тхылърэ (сертификат) ахъшэкIэ яхуэупсэнущ. Зэхьэзэхуэм кърихьэлIа дэтхэнэ зы ныбжьыщIэми зэпеуэм зэрыхэтамкIэ щыхьэт тхылъ къратунущ. Абы нэмыщI, Адыгэбзэ Хасэм игъэува стипендиер, ХьэтIохъущокъуэ Къазий и цIэр зезыхьэр, 11-нэ классым щIэсхэм я зэпеуэм япэ увыпIэр къыщызыхь еджакIуэм хуигъэфэщэнущ. Стипендиер гъэ еджэгъуэр икIыхукIэ еджакIуэм мазэ къэс иратынущ.

Зэпеуэм хэтахэм ящыщу адыгэбзэм хуеджэну еджапIэ нэхъыщхьэ щIэтIысхьэну ныбжьыщIищми ХьэтIохъущокъуэ Къазий и цIэр зезыхьэ стипендиер хуагъэувынущ.

Адыгэбзэ Хасэм и мурадщ зэхьэзэхуэм къыхэкIыну лэжьыгъэхэр зэхуихьэсыжу тхылъ щхьэхуэу къыдигъэкIыну.

2015 гъэм щэкIуэгъуэм и 7-м зэхыхьэну «Си анэбзэ, си адыгэбзэ» зэпеуэр щекIуэкIынур Налшык къалэ дэт, Мэлбахъуэ Тимборэ и цIэр зезыхьэ Лъэпкъ библиотекэрщ.

ЩыщIидзэнур сыхьэт 12-рщ.

Редактор нэхъыщхьэ ХЬЭФIЫЦIЭ Мухьэмэд

Жыласэ Заурбэч (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **ЖьэкIэмыхъу Маринэ** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Ширдий Маринэ** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Гъурыжь Мадинэ** (жэуап зыхь секретарь), **Къардэн Маритэ, НэщIэпыджэ Замирэ, Хьэжыкъарэ Алик, ЩхьэщэмыщI Изэ.**

Езыгъэтхахэр
«Адыгэ псалъэ» газетыр КъБР-м и Парламентымрэ Правительствэмрэ ирагъэтхащ (учредителхэр).

КъыдэзыгъэкIхэмрэ редакцэмрэ я хэщIапIэр
360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и уэрам, 5

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэхэм - 42-63-64, 47-31-54, 47-33-23; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.
КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкIэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ IуэхухэмкIэ - 42-22-86; къуажэ гъащIэмрэ экономикэмкIэ - 42-57-59; щэнхабзэмкIэ - 42-75-36; обозревателхэм - 42-22-89; хабзэхъумэ IуэхущIапIэхэм ядэлэжьэнымкIэ - 42-60-53; хъыбарыщIэхэмкIэ, спортымрэ письмохэмкIэ - 42-22-88; егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ - 47-32-15; зэдзэкIакIуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; бухгалтерием - 47-31-69; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер IуэхущIапIэм -42-26-41; сурэттехым - 42-75-78.

Теддзэ тхыгъэхэм къыщыхьа бжыгъэхэм, къыщаIэта Iуэхугъуэхэм я пэжагъымкIэ ахэр зытхахэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцэмрэ я Iуэху еплъыкIэр зэтехуэ зэпыту щыткъым.
Газетыр Iэ тезыдзахэм яхуэхьынир и пщэ дэлъщ КъБР-м федеральнэ пощт зэпыщIэныгъэхэмкIэ и управленэм.
Тел.: 76-01-28, 76-01-10

Газетыр 1994 гъэм мэкъуауэгъуэм и 14-м Печатым и хуитыныгъэр хъумэнымкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр щIыналъэ IуэхущIапIэм №Н-0065-м щIэту ятхащ.

Зы илъэсым газетыр 250-рэ къыдокI.

«Тетраграф» ООО-м щытрадзащ.
КъБР, Налшык къалэ, Лениным и уэрам, 33

Мы къыдэкIыгъуэм елэжьахэщ: жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ Къаншокъуэ Эллэ, редактору НэщIэпыджэ Замирэ, корректорхэу Щоджэн Иннэ *(1, 2-нэ нап.)*, Щоджэн Заирэ *(3, 4-нэ нап.), корректорхэм я дэIэпыкъуэгъу* Елмэс ФатIимэ. *КомпьютеркIэ газетым и теплъэр ящIащ* Дол Маринэ, Щомахуэ Марианнэ, Мэлбахъуэ Анжелэ, Бещто Оксанэ, *сурэтхэм елэжьар* Бицу Жаннэщ.

Номерыр «Адыгэ псалъэм» и компьютер IэнатIэм щагъэхьэзыращ.

Газетым Iэ традзэн хуейщ сыхьэт 20-м, щытрадзар сыхьэт 20 -рщ.

Индексыр 51531 ● Тираж 3.167 ● Заказ №1845